

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 8 stycznia 2026 r.

Poz. 100

UCHWAŁA NR XXI/155/25 RADY MIEJSKIEJ GÓRY

z dnia 19 grudnia 2025 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Góra na lata 2025-2028

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), po uzyskaniu pozytywnej opinii Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Góra na lata 2025-2028, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej:
Maciej Liśkiewicz

*Załącznik nr 1 do uchwały nr XXI/155/25
Rady Miejskiej Góry
z dnia 19 grudnia 2025 r.*

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY GÓRA NA LATA 2025-2028

SPIS TREŚCI

<i>1. WSTĘP</i>	<i>3</i>
<i>2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>4</i>
<i>3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ</i>	<i>17</i>
<i>4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW</i>	<i>19</i>
<i>5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	<i>23</i>
<i>6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY</i>	<i>38</i>
<i>7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT</i>	<i>60</i>
<i>8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>62</i>
<i>9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>67</i>
<i>10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>68</i>
<i>11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>69</i>
<i>12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>85</i>

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY GÓRA

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Góra na lata 2025 – 2028 jest ukierunkowanie polityki samorządu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów, do których należą:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024, poz. 1292)

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego i powiatowego programu opieki nad zabytkami.

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1153)

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
(Dz. U. z 2024 r. poz. 1130 ze zm.).

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż plan ogólny powinien w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 13b pkt. 3 lit f),

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków (w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15 ust. 2 pkt 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15 ust. 3 pkt 6).

Wymagania w zakresie ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39 ust. 3 pkt. 2, ust. 2 pkt 2). Projekt zarówno planu miejscowego, jak i planu województwa wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 51. ust. 1. wskazuje, że w sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

- 1) inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;
- 2) inwestycji celu publicznego o znaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;

3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 4 pkt. 2 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art. 64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 2-3, art. 52, art. 53 ust. 1a-1d 3-5a i 5c-5j, art. 54-56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2025 r. poz. 418)

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust 2 pkt 3).

W art. 5 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9 ust. 3 pkt 4).

Wg art. 39 ust. 3 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wg art. 39 ust. 4 wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub

rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39 ust. 1). Decyzja o pozwoleniu na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydana po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 29 ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1–4, wykonywane:

- 1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,
- 2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia

– przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcie audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art. 8 ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491 ze zm.).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4 ust. 1 pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 16 i 19b, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach

inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 54 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 2 lit. f określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m.in. na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r. poz. 1478 ze zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2 ust. 2 pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6 ust. 1 pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16 ust. 1 park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16 ust. 3 ust. 5).

Art. 83a ust. 1 wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1145 ze zm.).

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13 ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 13 ust. 5 stwierdza, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się na wniosek nabywcy o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Podobny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73 ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84 ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust. 1a, stwierdzającego, że odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1 wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 707).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 87).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 385),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2393),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 164 ze zm.),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz. U. z 2021 poz. 56). W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 81);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2022 r. poz. 1388 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 poz. 1470);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2018 poz. 1134),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 poz. 2249);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 poz. 1275);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 nr 89 poz. 510);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 nr 124 poz. 1304 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 nr 75 poz. 706);

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2393),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6 ust. 2 ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku nieruchomego oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece

nad zabytkami oraz rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką

co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
- 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
- 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1-12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

– na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska

archeologiczne. Na początek roku 2025 w całym kraju było 131 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach i planach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady

zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI nad ZABYTKAMI NA LATA 2023-2026

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 1 grudnia 2023 roku i opublikowany w Monitorze Polskim w roku 2023 poz. 1470. Dokument ma na celu realizację przepisu art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zainicjowanym i opracowanym przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Celem głównym programu jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii. Będzie on realizowany poprzez cele strategiczne programu oraz zawarte w nich działania takie jak:

Cel: Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cel: Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Cel: Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Cel: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Cel: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel – przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych – realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich

terytoriów;

- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz – dla obiektów rangi międzynarodowej – wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbłość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ
UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki

nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości

społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;

- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet 1 tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO ROKU 2030

W dniu 20 września 2018 r. Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwalił Strategię Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030. Strategia wytycza cele i kierunki rozwoju regionu, prezentuje potencjał Dolnego Śląska i określa wspólną płaszczyznę działań poszczególnych regionów. Dokument podkreśla, dużą różnorodność form

krajobrazu oraz bogactwo dziedzictwa kultury materialnej regionu. Pokrótce opisuje też zasoby dziedzictwa kulturowego.

Największe znaczenie z punktu widzenia niniejszego programu ma Cel strategiczny 4, w ramach którego wskazano do realizacji Cel operacyjny 4.5: Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego. Znajdują się w nim następujące przedsięwzięcia strategiczne - grupy zadań strategicznych:

- Wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie.
- Wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji.
- Wsparcie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego został przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r. Dokument ten określa cele strategiczne rozwoju przestrzennego województwa, ustala priorytety polityki przestrzennej województwa i kierunki polityki przestrzennej dla obszarów problemowych. Wizją regionu jest Dolny Śląsk jako region rozwijający się z poszanowaniem środowiska i walorów przyrodniczo-krajobrazowych oraz kulturowych, przy wykorzystaniu szans rozwojowych, jakie daje mu korzystne położenie geograficzne.

Podstawowym celem planu jest rozwój gospodarczy regionu i wysoka jakość życia, które to czynniki muszą się jednak realizować z poszanowaniem środowiska, również kulturowego. Zasoby środowiska (krajobrazowe, kulturowe, przyrodnicze) mają więc być wykorzystywane na potrzeby realizacji głównych celów. Co ma się jednak odbywać w sposób racjonalny i zrównoważony, aby tychże zasobów

nie zdegradować, minimalizować szkody funkcjonalno-przestrzenne oraz zachować przepisy dotyczące ochrony środowiska.

Plan wskazuje na to, że ważne staje się udostępnienie obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, doprowadzenie ich do dobrej kondycji, objęcie ochroną ich wartości, a w przypadku najcenniejszych, zachowanie ich układu przestrzennego i właściwej ekspozycji.

Tematykę ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez wskazanie celów głównych z tym związanych porusza Kierunek 2.2. Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu.

Najważniejszym zadaniem w tym zakresie jest poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz historycznie ukształtowanych miejskich założeń przestrzennych, które pilnie wymagają podjęcia prac ratowniczych. Konieczne jest utrzymanie wartości historycznych świadczących o tożsamości i indywidualnych cechach założeń urbanistycznych, takich jak układ przestrzenny z centralnie usytuowanym rynkiem i dominującymi obiektami, ratuszem, kościołem oraz kwartałami mieszczańskiej zabudowy. Zachowanie wysokich wartości i unikatowych cech krajobrazu kulturowego ma znaczenie priorytetowe dla utrwalania tożsamości regionu i jego rozwoju społeczno-gospodarczego. W związku z tym konieczne jest stosowanie w szerszym zakresie skutecznych form ochrony, takich jak pomniki historii i parki kulturowe oraz wpisy na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Jeden z postulatów odnosi się także do roli samorządu województwa jako partnera dla innych jednostek w ramach wsparcia rozwoju regionalnych szlaków turystycznych oraz tworzenia nowoczesnych systemów zarządzania rozwojem turystyki w ramach inicjatyw klastrowych. Budowa turystycznych sieci klastrowych z udziałem społeczności lokalnych umożliwi realizację akceptowanych społecznie produktów turystycznych i wyrówna szanse rozwojowe obszarów posiadających atrakcyjny turystycznie potencjał przyrodniczy i kulturowy. Postuluje się, aby gminy realizowały zadania polegające na tworzeniu systemów regionalnych szlaków turystycznych powiązanych z atrakcjami przyrodniczymi i kulturowymi. Ważną rolę pełnić tu będą szlaki rowerowe, przebiegające przez większą liczbę gmin.

W podobny sposób przebiegać ma również rewitalizacja obszarów zdegradowanych. Funkcje turystyczne powinny też być dostosowywane do zmian

klimatycznych poprzez realizację transportu zbiorowego w obszarach i ośrodkach o atrakcyjnych zasobach.

DOLNOŚLĄSKI WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2021 – 2024

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami jest obszernym dokumentem, który w sposób wyczerpujący porusza tematykę dolnośląskiego dziedzictwa kulturowego. Program przyjęty został przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr XXXIV/686/21 w dniu 24 czerwca 2021 r.

Przyjęta w Programie wizja rozwoju: Wielokulturowe dziedzictwo Dolnego Śląska stanowi fundament nowoczesnego i otwartego regionu europejskiego wpisuje się w europejską politykę kulturalną. Utrzymanie tożsamości i autentyzmu kulturowego regionów europejskich stanowi jeden z ważniejszych czynników rozwojowych zgodnie z zapisami Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską (Dz. Urz. UE 2006 C 321/E).

Za cel strategiczny uznano zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wzmacniania tożsamości Dolnego Śląska. Zgodnie z tym założeniem, dziedzictwo kulturowe jest zasobem umożliwiającym budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości mieszkańców regionu. Stanowi zarówno przedmiot ochrony, jak i znaczący potencjał, który może i powinien być wykorzystywany w rozwoju społecznym i gospodarczym województwa. Cele operacyjne, podporządkowane celowi strategicznemu, dotyczą dwóch obszarów działań:

Cel operacyjny 1: Zintegrowane zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego obejmuje działania mające na celu poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych, w szczególności poprzez wspieranie zintegrowanych aktywności wielu podmiotów zaangażowanych w zarządzanie i opiekę nad nimi.

Cel operacyjny 2: Wzmacnianie tożsamości i marki regionu poprzez zasoby dziedzictwa kulturowego obejmuje działania wzmacniające poczucie tożsamości mieszkańców regionu Dolnego Śląska i ich zaangażowania w opiekę nad zabytkami, a także promocję dziedzictwa kulturowego jako integralnej części

marki regionu.

Realizacja „Programu opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego” jest przewidziana na okres 4 lat i przyczyni się przede wszystkim do poprawy skuteczności ochrony i stanu zachowania dziedzictwa materialnego, wiedzy o nim oraz systematycznego wzmacniania i utrwalania tożsamości Dolnoślązaków.

W treści programu wojewódzkiego brak odniesień do zabytków z terenu gminy, jednak niniejszy gminny program opieki nad zabytkami w swoich działaniach programowych nawiązuje do celów programu wojewódzkiego, przez co uzyskać można potencjalny efekty synergii.

PROGRAM ROZWOJU TURYSTYKI DLA WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

W Programie najważniejszą pozycję wśród turystycznych walorów krajoznawczych o charakterze kulturowym zajmują zabytki architektury i budownictwa. Turystyczna waloryzacja zabytków wyłoniła listę najcenniejszych obiektów zabytkowych województwa.

Warunkiem zainteresowania turystycznego zabytkami archeologicznymi jest ich odpowiednie wyeksponowanie w terenie i przystosowanie dla potrzeb zwiedzających. Dotyczy to przede wszystkim stanowisk archeologicznych o własnej, czytelnej formie krajobrazowej. Analiza grup walorów województwa dolnośląskiego pozwala stwierdzić, że m.in.:

- liczne tereny i obiekty zabytkowe dają możliwość tworzenia i eksploatacji szlaków krajoznawczych,
- istnieje możliwość tworzenia szlaków historycznych, edukacyjnych wykorzystujących lokalizację rzadkich miejsc ważniejszych bitew oraz martyrologii z okresu II wojny światowej.

Zwiększenie atrakcyjności zabytków ma odbywać się m.in. poprzez ożywienie zabytków cyklicznymi imprezami, odpowiednią infrastrukturą i kalendarzem imprez.

Mocnymi stronami rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku są wysokie walory kulturowe łączące dorobek kultur: polskiej, czeskiej, austriackiej i niemieckiej oraz

rozbudowana baza turystyczna, zwłaszcza w rejonach górskich i uzdrowiskowych. Program wskazuje także słabe strony rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku, do których należą m.in.: zły stan zabytków oraz brak sprawnego regionalnego i lokalnego systemu informacji turystycznej.

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU GÓROWSKIEGO

Na rok 2025 powiat górowski nie posiada opracowanego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA I GMINY GÓRA NA LATA 2015-2025

Zgodnie z przedstawioną w dokumencie wizją rozwoju, w perspektywie 2025 roku Gmina Góra ma być miejscem przyjaznym do życia i prowadzenia działalności gospodarczej dla mieszkańców i przedsiębiorców. Natomiast misję określono następująco: Gmina Góra wykorzystując swój endogeniczny potencjał tworzy odpowiednie warunki rozwoju społeczno-gospodarczego. Realizuje to poprzez wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego, wspieranie prowadzenia działalności gospodarczej oraz likwidację barier infrastrukturalnych.

Realizacja wizji i misji Gminy Góra w okresie 2015-2025 wymaga podjęcia określonych działań, które znajdują swoje odzwierciedlenie w szczegółowych celach strategicznych i operacyjnych oraz obszarach zadaniowych. W ww. dokumencie sformułowano trzy cele strategiczne, które zostały uszczegółowione poprzez cele operacyjne. Wśród celów strategicznych gminy znalazły się kwestie związane z rozwojem gospodarczym gminy (w tym wsparcia w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej oraz rozwoju turystyki), ale również zagadnienia dotyczące rozwoju kapitału społecznego (w tym rozwoju aktywności społeczności lokalnych, poprawy jakości kształcenia i rozwoju infrastruktury społecznej) oraz poprawy infrastruktury komunalnej w gminie (w tym zadania z zakresu rewitalizacji,

dostępności komunikacyjnej i jakości środowiska naturalnego). Do najważniejszych celów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego należy zaliczyć:

1. Cel operacyjny 1.2. Podniesienie atrakcyjności turystycznej Gminy Góra

Plany zadaniowe:

- Budowa i rozbudowa ścieżek i szlaków turystycznych.
- Tworzenie produktów turystycznych i lokalnych w oparciu poszanowania dla środowiska naturalnego.
- Prowadzenie zintegrowanych działań promocyjnych i informacyjnych.
- Tworzenie partnerstw na rzecz rozwoju turystyki w gminie.

2. Cel Operacyjny 3.1. Rewitalizacja miasta i wsi Gminy Góra

Plany Zadaniowe:

- Wdrażanie Programu Rewitalizacji Miasta Góra
- Wdrażanie Planów Odnowy Wsi i Programu Odnowy Wsi w województwie dolnośląskim

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GÓRA

Gmina Góra posiada uchwalone Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. Dokument określa ogólne i szczegółowe uwarunkowania i kierunki polityki przestrzennej na analizowanym obszarze. Celem studium jest koordynacja działań przestrzennych na terenie miasta i gminy dla stworzenia warunków do ekorozwoju i harmonijnego współdziałania sąsiadujących terenów. Ponadto Studium zobowiązuje organy miasta do podejmowania działań zmierzających do realizacji polityki określonej w tym dokumencie. Należy zwrócić uwagę, iż od 1 stycznia 2026 roku rolę studium przejmie Plan Ogólny Gminy.

W zakresie ogólnych uwarunkowań i kierunków polityki przestrzennej dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego w Studium przedstawione zostały następujące zasady dla poszczególnych stref ochrony konserwatorskiej:

Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej

Dla zapewnienia ochrony dóbr kultury wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej, w obrębie których powinny obowiązywać niżej określone zasady. Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmuje obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków, a także obszary, na których elementy dawnego układu przestrzennego zachowały się w stanie nienaruszonym lub jedynie nieznacznie zniekształconym. Są to obszary uznane za szczególnie ważne jako materialne świadectwo historyczne. W strefie tej zakłada się pierwszeństwo ochrony konserwatorskiej, w tym działań odtworzeniowych i rewaloryzacyjnych nad wszelką prowadzoną współcześnie działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową. Działania służące ochronie wartości zabytkowych w strefie „A” zmierzają do:

- zachowania historycznego układu przestrzennego w zakresie rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wnętrz urbanistycznych i kompozycji zieleni,
- konserwacji zachowanych historycznych elementów układu przestrzennego, szczególnie: posadzki (nawierzchnie, cieki i zbiorniki wodne, sposób użytkowania gruntów), ścian (zabudowa, zieleń) oraz dążenia do usunięcia elementów zniekształcających założenia historyczne i odtworzenia elementów zniszczonych,
- dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów oraz nawiązanie formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej,
- usunięcia obiektów dysharmonizujących,
- dostosowania współczesnych funkcji do wartości zabytkowych zespołu i jego poszczególnych obiektów oraz eliminacji funkcji uciążliwych. W strefie tej winno się stosować materiały występujące w lokalnym budownictwie historycznym.

Strefa „B” ochrony konserwatorskiej

Obejmuje obszary, w których elementy dawnego układu zachowały się w stosunkowo dobrym stanie. Strefy te są równoznaczne z obszarami ewidencji zabytków. W strefie B winno się określać następujące zasady:

- zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego tj. rozplanowanie dróg, ulic i placów, linie zabudowy, kompozycje wnętrz urbanistycznych oraz kompozycję zieleni,
- zachować historyczne nawierzchnie kamienne,
- obiekty o wartościach zabytkowych poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu,
- przy nowych inwestycjach oraz związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących nawiązać gabarytami i sposobem kształtowania bryły i użytymi materiałami do miejscowej tradycji architektonicznej, w przypadku istniejącego obiektu
- po rozbudowie budynek powinien tworzyć spójną kompozycję z istniejącą częścią,
- formę nowych obiektów dostosować do skali, ukształtowania bryły i detalu istniejącej wartościowej zabudowy, w tym formy i wysokości dachu, układu kalenicy, poziomu posadowienia parteru, formy i wysokości ogrodzenia,
- działalność inwestycyjna winna uwzględniać istniejące związki przestrzenne i planistyczne,
- elementy dysharmonizujące, zwłaszcza kolidujące z ekspozycją wartościowych obiektów
- zabytkowych, winny być usunięte lub poddane odpowiedniej przebudowie,
- przyznać pierwszeństwo wszelkim działaniom odtworzeniowym i rewaloryzacyjnym, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jaki w stosunku do historycznej struktury technicznej, instalacji wodnych, sieci komunikacyjnych oraz obiektów wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,

- preferować te inwestycje, które stanowią rozszerzenia lub uzupełnienie istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu,
- wykluczać prowadzenie napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych,
- wykluczać stosowanie ogrodzeń z betonowych elementów prefabrykowanych.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA GÓRA

W Górze znajdują się strefy i obszary ochrony konserwatorskiej, w obrębie których obowiązują wymogi konserwatorskie określone w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Góra. Są to następujące strefy:

- Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej, wyznaczona na podstawie decyzji nr 1334A/360 o wpisie do rejestru zespołu budowlanego i założenia urbanistycznego miasta Góra,
- Strefa „B” ochrony konserwatorskiej,
- Strefa „OW” obserwacji archeologicznej,
- Strefa „K” ochrony krajobrazu,
- Strefa „E” ochrony ekspozycji układu zabytkowego.

W strefie A Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Góra określa następujące wymogi konserwatorskie:

- zachować lub odtworzyć historyczny układ przestrzenny, tj. rozplanowanie dróg, ulic, placów, linie zabudowy, przekroju linii rozgraniczających, wysokości zabudowy, kompozycję wewnątrz urbanistycznych i kompozycję zieleni oraz poszczególne elementy tego układu, tj. historyczne nawierzchnie ulic, placów i chodników, historyczne obiekty techniczne, zabudowę i zielen, usunąć elementy dysharmonizujące, zwłaszcza uniemożliwiające ekspozycję wartościowych obiektów zabytkowych; dopuszcza się pozostawienie ich do śmierci technicznej, poszczególne obiekty o wartościach zabytkowych poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu,

- dążyć do odtworzenia zniszczonych elementów w sferze architektury i założeń urbanistycznych lub ewentualne zaznaczenie tych śladów,
- dostosować nową zabudowę do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie sytuacji, skali i bryły oraz nawiązać formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej uwzględniając zasadę, że nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną,
- podtrzymać funkcje historycznie utrwalone oraz dostosować funkcje współczesne do wartości zabytkowych zespołu i jego poszczególnych obiektów, a funkcje uciążliwe i degradujące wyeliminować,
- w przypadku inwestycji nowych preferować te z nich, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu,
- przyznać pierwszeństwo wszelkim działaniom odtworzeniowym i rewaloryzacyjnym,
- podziały nieruchomości oraz zmiany własnościowo - prawne uzgadniać z właściwym Konserwatorem Zabytków.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY GÓRA

6.1 CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY

Gmina Góra położona jest w północnej części województwa dolnośląskiego oraz w środkowej i północnej części powiatu górowskiego. Od południowego wschodu graniczy z gminą Wąsosz, od południa z gminą Jemielno, od zachodu z gminą Niechlów. Na bardzo krótkim odcinku północno - zachodnim graniczy z gminą Wschowa, w województwie lubuskim. Od północy i wschodu graniczy z 3 gminami województwa wielkopolskiego: Świąciechowa, Rydzyna i Bojanowo.

Gmina Góra jest jedną z większych gmin w województwie i zajmuje obszar 266 km², z czego miasto to tylko 5,2 % jej powierzchni. Według stanu na dzień 31 grudnia 2024 r. zaludnienie Gminy Góra wynosiło 18 235 osób. Najwięcej zamieszkiwało w mieście Góra – 10 422 osoby.

Położenie Gminy Góra na tle powiatu górowskiego

Miasto Góra leży w odległości 35 km na wschód od Głogowa, 22 km na południe od Leszna, 24 km na północny zachód od Rawicza, 90 km na północ od Wrocławia i 110 km na południe od Poznania. Miasto jest siedzibą władz samorządowych - gminnych i powiatowych. Centralnie położony punkt Góry opisują współrzędne geograficzne: 51°40' szerokości geograficznej północnej i 16°32' długości geograficznej wschodniej. W mieście Góra krzyżują się drogi: nr 324 z kierunku Głogów - Ostrów Wielkopolski i nr 323 z kierunku Leszno - Lubin.

Według klasyfikacji regionów geograficznych gmina Góra położona jest:

- w południowej części w mezoregionie Pradolina Głogowska, należącym do makroregionu Obniżenie Milicko-Głogowskie;
- w środkowej i północnej części w mezoregionie Wysoczyzna Leszczyńska, należącym do makroregionu Nizina Południowowielkopolska.

Mapa Gminy Góra

Oba makroregiony są częścią wielkopolsko-śląskiej podprovincji Niziny Środkowopolskie.

Użytki rolne na terenie gminy Góra stanowią 66,4 % powierzchni, tj. 17834 ha. Z tego na grunty orne przypada 81,1 %, na użytki zielone 18,7 %, sady 0,2 %. Lasy i grunty leśne zajmują 24,2 % ogólnej powierzchni gminy.

Podstawowymi elementami sieci wodnej gminy są rzeki: Barycz, Rów Śląski, Uliczna, Ostrowita, Tynica i Świerna. Tynica i Świerna są lewostronnymi dopływami Baryczy, a pozostałe z Rowem Śląskim są prawostronnymi dopływami Baryczy. Uzupełnieniem tej sieci są małe starorzecza Baryczy, liczne stawy w miejscach eksploatacji piasku lub gliny, małe zbiorniki przeciwpożarowe i rowy melioracyjne.

Łączna długość głównych cieków w gminie wynosi 50 km, w tym 16 km rzeka Barycz i 18 km Rów Śląski, a powierzchnia gruntów pod wodami wynosi 319 ha.

Na terenie Gminy znajduje się jeden duży zbiornik wody stojącej – Ryczeń. Usytuowany jest na terenach zalewowych na wschód od Baryczy. Powierzchnia lustra wody wynosi 50 ha. Obecnie funkcja rekreacyjna zbiornika sprowadza się do wędkarstwa.

Gmina Góra charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem występujących na jej terenie gleb. Grunty I klasy nie występują, a klasy II zajmują 0,8% powierzchni. Najwięcej gleb jest w klasach IIIb, IVa i V, nieco mniej w klasie IIIa, IVa i VI. Największe powierzchnie gleb II i III klasy bonitacji występują w zachodniej części Gminy, na rozległej płaskiej wysoczyźnie, w siedmiu obrębach (Brzeżany, Polanowo, Glinka, Sławęcice, Strumienna, Jastrzębia) oraz na wschodzie – w Borszynie Małym i Bronowie.

W granicach gminy Góra znalazły się fragmenty dwóch obszarów chronionego krajobrazu. Są to: III obszar - Krzywińsko – Osiecki wraz z zadrzewieniami gen. Dezyderego Chłapowskiego i kompleksem leśnym Osieczna – Góra i obszar IV Dolina Baryczy. Zostały one powołane w drodze rozporządzenia nr 82/92 Wojewody Leszczyńskiego z dnia 1 sierpnia 1992 r. Powołanie obszarów chronionego krajobrazu miało na celu zachowanie i ochronę obszarów o cechach środowiska zbliżonych do naturalnego oraz zapewnienie społeczeństwu niezbędnych warunków wypoczynku. W granicach chronionego krajobrazu znajduje się nieco ponad 60 % obszaru gminy.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY GÓRA

Historia i losy Góry wiążą się z dziejami Śląska i Polski. Dolina rzeki Barycz była żyzna i posiadała cechy obronne, dlatego stała się już około 10 tys. lat p.n.e. siedzibą ludów pierwotnych. Stwierdzono to na podstawie znalezisk archeologicznych w pobliżu wsi Pobiel m.in. 22 tysięcy zabytków kamiennych z tej epoki. W Czeladzi Wielkiej i Wąsoszu odkryto pozostałości prymitywnych osiedli ludzkich, a w Bartkowie najstarszą na Śląsku półziemiankę. W okolicy Góry znaleziono wyroby ceramiczne kultury wstęgowej, a w Unisławicach odkryto pozostałości po osadzie sprzed 2500 lat p.n.e., w Ryczeniu - cmentarzysko kultury łużyckiej sprzed 2700 lat p.n.e.,

w Wierzowicach Małych - osadę z tego samego okresu, we wsi Pobiel - pozostałości po sześciu osadach.

W okresie między VII, a X wiekiem Góra i okolice zamieszkane były już przez ludność słowiańską. Z materiałów historycznych wynika, że ludność zamieszkująca Górę i okolicę była pracowita, zapobiegliwa i dbała o swe losy, dlatego też obok hodowli, uprawy ziemi, łowiectwa i zbieractwa prowadziła handel z kupcami rzymskimi, którzy wędrowali pobliskim Szlakiem Bursztynowym. Dowodem na to są liczne znaleziska monet cesarstwa rzymskiego np. Sestertiusów Aleksandra Sewera znalezionych w Tarpnie. Dbano o bezpieczeństwo i obronność, o czym świadczy budowa grodów obronnych, których w rejonie Góry jest aż 9: w Bartodziejach słowiański gród obronny z IX-X wieku, w Chróście z XII wieku, w Kietlowie z ok. IX wieku, w Kruszyńcu z IX-XI wieku, w Lipowcu z X wieku, w Niechlowie z ok. IX-X wieku, w Pastewniku z ok. X wieku, Sądowelu I z XI-XII wieku i Sądowelu II z X-XV wieku. Wszystkie te grody posiadały umocnienia ziemno - drewniane, fosy oraz wały. Z sądowelską kasztelanią wiąże się pierwsza wiarygodna wiadomość o Górze. W najstarszym śląskim dokumencie w bulli papieża Adriana IV z 23 kwietnia 1155 roku zostają wyliczone kasztelanie i włości biskupa wrocławskiego, w tym kasztelania Sądowel, a pod koniec rejestru wymienia się wieś Góra leżącą nieopodal Sądowela(... et william juxte Sandowil gue Górza dicitur...). Pierwsza wzmianka o osiedlu w miejscu dzisiejszej Góry zawarta jest w bulli papieża Inocentego IV z 1245 roku (...willa Góra cum pertinentiis suis...).

Miasto Góra powstało na gruntach wsi Góra, o której pierwsze informacje pochodzą z 1155 r. Na przełomie 1288 - 1289 książę Henryk III Głogowski dokonał lokacji miasta. Dla rozwoju ekonomicznego duże znaczenie miało wykupienie w 1300 r. mennicy, prawa targowego oraz prawa targu solą. Już w 1310 r. Góra stała się ośrodkiem administracji książęcej, któremu podlegało ponad 30 okolicznych wsi. W tymże samym roku przystąpiono do konfederacji miast księstwa głogowskiego utworzonej przeciw bandytom, złodziejom i innym przestępcom. Od 1329 r. miasto wielokrotnie zmieniało właściciela. W 1375 r. zostało podzielone na dwie części, z czego jedna należała do książąt głogowskich i żagańskich, a druga do króla Czech Wacława. Na początku XV w. stało się lennem, a następnie własnością książąt cieszyńskich.

Pod koniec XIV wieku Góra otoczona była drewnianą palisadą z głębokimi fosami i dwiema bramami: głogowską i polską, na środku stał ratusz, miasto miało

cztery główne ulice, ok. 100 drewnianych budynków mieszkalnych, liczne obory i stodoły, a także szkołę, szpital, młyn koński, folusz, łaźnię, strzyżalnię i mennicę oraz kościoły św. Katarzyny i Bożego Ciała. W ratuszu miały siedzibę izba ławnicza i sąd. Łączna liczba mieszkańców nie przekraczała wtedy 1000 osób. Miasto posiadało także swój herb.

Na przełomie XVI i XVII wieku w Górze pracowała oficyna drukarska, w której wydawano między innymi druki muzyczne. W tym okresie powstał także silny ośrodek sukienniczy, gdzie w warsztatach rzemieślniczych produkowano spore ilości materiałów sukienniczych na potrzeby własne i okolicznych terenów. W 1528 roku wkraczają do Góry "nowinki religijne". Zwolennikami nowej wiary byli właściciele Chróściny ród von Dohn, którzy mieli patronat nad miastem. Do 1543 roku większość mieszkańców przeszła na wiarę ewangelicką. W większości na nowe wyznanie przeszli osadnicy niemieccy. Podnoszący się dobrobyt miasta i wzrost jego dochodów został przerwany wybuchłą w 1618 roku wojną 30 - letnią, która spowodowała upadek Góry. Wskutek ciągłych walk pięciotysięczne miasto zaczęło się wyludniać i w 1631 roku na 699 domów tylko 112 było zamieszkałych. Górowianie w liczbie 4000 emigrowali przede wszystkim za polską granicę do Leszna.

W roku 1741 Fryderyk II król pruski odebrał w wyniku działań wojennych Śląsk w tym Górę - Austriakom. Od tego roku, aż do 1945 roku Góra znajdowała się pod panowaniem niemieckim, co przyczyniło się do napływu osadników z zachodu. Szybko rosła liczba mieszkańców, rozwinęło się rzemiosło, kwitł handel. Miasto otoczono ponownie murem z 13 wieżami i basztami, w murach odbudowano bramę głogowską i polską. Wodę do Góry sprowadzano ruropociągami ze wzgórz koło Jastrzębi, z której korzystali mieszkańcy oraz winiarnia i dwa browary - rury w których płynęła woda zostały wydrążone w pniach dębowych i do dzisiejszego dnia można natknąć się na jego pozostałości.

W czasie wojny siedmioletniej, w dniu 10 października 1769 roku, Góra została doszczętnie spalona przez Rosjan. Po wojnie mimo poniesionych strat przystąpiono do odbudowy miasta, które w 1801 roku liczyło już 2 780 mieszkańców. Odbudowano wszystkie budynki i obiekty publiczne w tym kościoły, szkoły i ratusz. Największe znaczenie gospodarcze miały wtedy do połowy XIX wieku 84 wiatraki - młyny, które przerabiały zboże wyprodukowane przez górowskich rolników.

II połowa XIX wieku przynosi Górze powiew rewolucji przemysłowej, miasto buduje zakłady przemysłowe: w 1889 roku powstaje cukrownia, która przerabiała wtedy 14 000 centnarów buraków dziennie i zatrudniała 200 robotników. W roku 1898 Góra wzbogaciła się o miejską gazownię, która dawała 15 000 m sześciennych gazu w roku i oświetlała 144 lampy uliczne oraz domostwa i fabryki. W 1882 roku wybudowano mleczarnię która przerabiała do 12 tys. litrów mleka na śmietanę, masło, sery. W 1892 roku powstał w mieście wiatraków prawdziwy młyn parowy z piekarnią. Jednak po I wojnie światowej poprowadzenie granicy niemiecko - polskiej podkopało egzystencję ekonomiczną Góry. W okresie międzywojennym stała się miastem prowincjonalnym.

Wskutek działań zbrojnych, kończących II wojnę światową Góra została wyzwolona 28 stycznia 1945 roku i wraz z całym Dolnym Śląskiem weszła w skład państwa polskiego. Miasto stało się siedzibą powiatu w woj. wrocławskim. 4 maja 1945 roku miasto przejęły polskie władze administracyjne z Augustem Herbstem na czele, zostały uruchomione wodociągi, osiedleńcy mogli korzystać ze światła elektrycznego, rozpoczęła pracę mleczarnia. Rok później zaczynają działać cukrownia, tartak i młyn. Pierwsze nowe osiedle powstało w latach 60 - tych przy obecnej ulicy Głogowskiej.

W 1973 roku powrócono do gmin jako podstawowych jednostek podziału administracyjnego, na których czele stanęli naczelnicy. Na terenie powiatu utworzono 5 gmin: Czernina, Góra, Jemielno, Niechlów i Wąsosz. W 1975 roku zniesiono powiaty i 17 dużych województw i stworzono 49 małych. Powiat górowski przydzielono do woj. leszczyńskiego. Z początkiem 1976 roku zlikwidowano gminę Czernina. Jej terytorium weszło w skład gminy Góra poza miejscowościami Sułów Wielki i Mały, Zaborowice, Czechnów i Giżyn, które trafiły do gminy Bojanowo. Mieszkańcy Sułowa Wielkiego wywalczyli od 1 lipca 1981 roku wejście w skład gminy Wąsosz.

W rozporządzeniu rządu z 7 sierpnia 1998 roku zawierającym listę powiatów znalazł się powiat górowski z siedzibą w Górze w granicach województwa dolnośląskiego.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME I KRAJOBRAZ KULTUROWY GMINY

Na terenie Gminy Góra znajduje się wiele przykładów architektury sakralnej, pałacowej oraz dworsko-folwarcznej, które są cennymi, ciekawymi i wartymi poznania obiektami. Teren Gminy jest również bogaty w znaleziska archeologiczne, przede wszystkim w związku z wielowiekową historią tych terenów. Zestawienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków znajduje się w wykazie na końcu opracowania.

Do najbardziej znaczących zabytków z terenu Gminy Góra można zaliczyć takie obiekty jak:

Wieża Głogowska

Stanowiła część umocnień miejskich. Zbudowana w XV wieku pełniła rolę wieży obronnej przy bramie głogowskiej (stąd jej nazwa). Mieszkańcy często używali innej nazwy - wieża kawek- z uwagi na gnieźdzące się tam kawki. Jest to budowla sześciokondygnacyjna. W dolnej części, do wysokości 1,5 m podstawę stanowi mur z głazów narzutowych. Widoczne są także ślady średniowiecznego muru obronnego, który biegnie od wieży głogowskiej do niedużej wieży strażniczej, oddalonej ok. 200 kroków. Wewnątrz wieży, na 2 i 3 kondygnacji znajduje się ornament ułożony z glazurowanych główek. Na kondygnacji szóstej zaś zamontowano zegar miejski. Do połowy XVIII wieku strażnik miejski wybijał godziny na wieży uderzając młotkiem w dzwonek. Wspomniany zegar zamontowano w roku 1765. W murze wieży widoczne liczne strzelnice, świadczące o obronnym charakterze budowli. Pod wieżą znajduje się przejście wybite ku wygodzie pieszych, nakryte sklepieniem kolebkowym. Wieża bramy głogowskiej jest znaczącym elementem architektonicznym miasta. Okazjonalnie pełni funkcję miejsca wystaw i ekspozycji.

Mury obronne

Mury obronne są pozostałością średniowiecznych fortyfikacji miejskich. Pierwotnie było to obwarowanie drewniano - ziemne z palisadą. W wieku XV obwarowanie to zastąpiono murem ceglano - kamiennym o szerokości 2 łokci i wysokości do 12 łokci. Mury wzmocnione były wieżami strażniczymi (12-13). Wejście do miasta stanowiły cztery bramy: zachodnia zwana Głogowską, wschodnia nazywana Polską oraz dwie mniejsze: południowa i północna. Po zewnętrznej stronie murów znajdował się dodatkowy wał ziemny i fosa z mostami. Na noc mosty były

podnoszone, w dzień zaś przejścia przez nie strzegli mieszczanie zobowiązani do służby wartowniczej i odpowiednio uzbrojeni. Po roku 1770 przystąpiono do częściowej likwidacji umocnień obronnych. Fosa została zasypana, a wał ziemny zniwelowany. Na ich miejscu utworzono ogrody wydzierżawiane mieszczanom. W 1818 rozebrano wieżę przy bramie polskiej, w 1828 samą bramę, a w 1851 bramę głogowską. Sukcesywnie też rozbierano mury miejskie. W 1962 r. podjęto próby ratowania ocalałych fragmentów i zrekonstruowano brakujące odcinki. W latach 90tych nastąpiła kolejna konserwacja. Obecne mury obronne są doskonałą lekcją historii dla uczniów na temat średniowiecznej Góry. Biegną bowiem nadal w miejscu, gdzie pierwotnie je wzniesiono.

Wieża Ciśnień

Potężna, monumentalna budowla wolnostojąca u zbiegu ulicy Hirszfelda i Armii Polskiej. nad wejściem dobrze zachowana płaskorzeźba w piaskowcu, przedstawiająca patronkę miasta św. Katarzynę Aleksandryjską. Na szczycie wieży chorągiewka z datą 1915. Mimo upływu lat wieża ciśnień doskonale spełnia zwoje zadanie, stabilizując ciśnienie wody w sieci miejskiej.

Kościół p. w. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej

Górowski kościół jest obiektem gotyckim o barokowym wnętrzu. Pierwotnie w tym miejscu stał kościółek, wzniesiony zaraz po lokacji miasta, (spłonął w roku 1457). Obecny pochodzi z przełomu XV/XVI wieku. Z początku XV w. zachowały się jedynie zachodnie przęsła budowli i dolne partie wież. Kościół jest budowlą ceglana halową, orientowaną, trójnawową. Nawy wsparte na filarach nakrytych sklepieniem krzyżowo - gwiaździstym. Całość nakryta dachem dwuspadowym, z dwoma wieżami zachodnimi. Wysokość budowli sięga ok. 31 m. W murach zewnętrznych kościoła widoczne dobrze zachowane epitafia i płyty nagrobne znaczących rodów mieszkających w Górze lub okolicy. Wnętrze kościoła ma wyposażenie barokowo - rokokowe. Uderza przepychem i bogactwem. Ołtarz główny z wieku XVIII, przedstawiający "Gloryfikację Św. Katarzyny" wykonany jest z drewna (wys. ok. 9 m), polichromowany. W nastawie ołtarza, z obu stron postacie Ewangelistów, od lewej: Mateusz z młodzieńcem, Marek z lwem, Łukasz z wołem i Jan z orłem. W górnej części ołtarza stoją Św. Jakub Starszy i Św. Jan Chrzciciel. Niemal cały kościół otoczony jest wieńcem kaplic: m.in. Św. Jana Nepomucena, Św. Józefa, Bożego Ciała, Matki Boskiej, Marii Magdaleny, Św. Barbary,

N.M. Panny. Wystroju wnętrza dopełniają wspaniała, złocona ambona i ciekawe witraże w kaplicach pochodzące z XIX wieku. Obok głównego wejścia do kościoła znajduje się barokowa rzeźba Jana Nepomucena.

Kościół p.w. Bożego Ciała

Położony w odległości ok. 2 km od centrum miasta. Prowadzi do niego piękna aleja lipowa. Umieszczony jest w starej części cmentarza parafialnego, na wzniesieniu. Zbudowany z cegły, otynkowany, orientowany, salowy, nakryty dwuspadowym dachem. Jest to budowla późnogotycka, (XV/XVI wiek) wzniesiona na miejscu wcześniejszego obiektu sakralnego. Wnętrze kościoła ma formę wydłużonego prostokąta. Przykryte jest stropem drewnianym o bogatej polichromii, tematycznie związanej z wezwaniem kościoła. We wnętrzu zachwyca intarsjowana ambona z 1571r. Obok świątyni znajdują się tzw. "święte schody", które od XVIII w. były celem pielgrzymek. Ściany i sklepienia klatki schodowej mieszczącej święte schody pokrywają malowidła z wyobrażeniami ze Starego Testamentu nawiązującymi do życia Chrystusa. Przy kościele p.w. Bożego Ciała na przełomie XVII/XVIII w. powstała Kalwaria, składająca się z Drogi Krzyżowej wiodącej z miasta na wzgórze kalwaryjskie, otoczone stacjami męki pańskiej. Na wzgórzu tym znajduje się, pochodząca z 1900 "Grupa Ukrzyżowania". Obiekt należy do niezwykle cennych przykładów założenia pielgrzymkowego w Polsce. Jego barokowy wystrój i szereg starszych elementów wyposażenia zachowały się do naszych czasów prawie w niezmienionej formie.

Więzienie

Dawna baszta obronna, jedna z wielu wchodzących w skład umocnień miejskich. Obecnie jest to budynek dwukondygnacyjny, pochodzący w swej dolnej części z XIV/XV wieku, piętro z wieku XVI. Do tego obiektu w roku 1890 dobudowano część ze szczytami schodkowymi, a wewnątrz przebudowano. Pierwotnie budynek ten pełnił funkcję wieży strażniczej i spełniał funkcje usługowe w stosunku do zamku, usytuowanego poza nim, w kierunku południowo - wschodnim. Mieściła się tam zbrojownia, pomieszczenia dla strażników, a po przebudowaniu również cele dla więźniów - stąd obecna nazwa "więzienie".

Ważniejszymi zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków, znajdującymi się poza miastem są:

- Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła w Chróście,
- Kościół parafialny p.w. św. Michała w Osetnie,
- Kościół parafialny p.w. św. Wawrzyńca w Czerninie,
- Kościół parafialny p.w. św. Jakuba Apostoła w Starej Górze,
- Kościół parafialny p.w. św. Marcina w Glince,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Bronowie,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Brzeżanach,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Chróście,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Czerninie Dolnej,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Kłodzie Górskiej,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Ligocie,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Szedźcu,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Ślubowie,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Witoszycach,
- Wiatrak w Zawieścicach,
- Pałac w Osetnie,
- Zespół zamkowy w Czerninie

Stan obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Góra (za wyjątkiem sporej części obiektów folwarcznych) jest generalnie zadowalający, choć wiele obiektów wymaga prac remontowych. Zabytki będące własnością samorządową oraz parafialną, a także niektóre zabytki będące własnością osób prywatnych są w stanie dobrym lub bardzo dobrym. Coraz lepiej prezentują się obiekty objęte historycznym układem urbanistycznym Góry, co związane jest z toczącą się rewitalizacją miasta. Na terenach wiejskich, ze względu na problemy finansowe właścicieli prywatnych oraz wykorzystywanie części obiektów niezgodnie z przeznaczeniem substancja zabytkowa

ulega stopniowej degradacji. Jeśli chodzi o obiekty wchodzące w skład zespołów folwarcznych (przede wszystkim budynki gospodarcze, ale również mieszkalne) są w złym stanie, niektóre powoli popadają w ruinę. Przywrócenie ich do stanu pierwotnego wymagałoby wysokich nakładów finansowych lub też wzniesienia obiektów od podstaw, co ze względu na dzisiejsze standardy ich wykorzystywania byłoby nieopłacalne.

Teren gminy obfituje w zabytkowe cmentarze różnych wyznań. Najwięcej jest cmentarzy poewangelickich, rozsianych na terenie całej gminy. Niestety zdecydowana większość z nich jest całkowicie zdewastowana i trudno dostępna ze względu na zakrzaczenie. Mniej liczna jest grupa cmentarzy rzymsko-katolickich (w tym przykościelnych), które jednak zazwyczaj są utrzymane w dobrym stanie i pielęgnowane na bieżąco. Do rejestru wpisany jest cmentarz wiejski wraz z kaplicą grobową w Kłodzie Górskiej. Do gminnej ewidencji zabytków włączony został też cmentarz żołnierzy radzieckich w Górze (w dobrym stanie), a także cmentarz żydowski w Górze (całkowicie zdewastowany).

➤ WYKAZ ZABYTKOWYCH CMENTARZY Z TERENU GMINY

Lp.	Miejscowość	Rodzaj	Lokalizacja
1	Bronów	Cmentarz rodowy	
2	Chróścina	Cmentarz parafialny	
3	Czernina	Cmentarz	
4	Czernina	Cmentarz poewangelicki	ul. Rydzyńska
5	Glinka	Cmentarz poewangelicki	wśród pól
6	Glinka	Cmentarz	
7	Gola Górowska	Cmentarz poewangelicki	poza wsią
8	Góra	Cmentarz przykościelny	
9	Góra	Cmentarz parafialny	pn.-wsch. część miasta
10	Góra	Cmentarz żołnierzy radzieckich	ul. Wrocławska
11	Góra	Cmentarz poewangelicki	ul. Mickiewicza
12	Góra	Cmentarz żydowski	ul. Lipowa
13	Grabowno	Cmentarz poewangelicki	
14	Kietlów	Cmentarz poewangelicki	na pd.-wsch. od wsi
15	Kłoda Górowska	Cmentarz wiejski z kaplicą grobową	park pałacowy
16	Kruszyniec	Cmentarz wiejski	na zach. krańcu wsi
17	Łagiszyn	Cmentarz poewangelicki	na pd.-wsch. krańcu wsi
18	Osetno	Cmentarz z kapliczkami	
19	Osetno	Cmentarz parafialny	na pd. od wsi
20	Osetno	Cmentarz poewangelicki	poza wsią
21	Radosław	Cmentarz parafialny	w pd.-wsch. części wsi
22	Rogów Górski	Cmentarz poewangelicki	wśród pól

23	Ryczeń	Cmentarz poewangelicki	przy d. szkole ewang.
24	Stara Góra	Cmentarz	
25	Strumienna	Cmentarz poewangelicki	na zach. od wsi
26	Sułków	Cmentarz poewangelicki	na zach. od wsi
27	Szedzic	Cmentarz poewangelicki	na pd. od wsi
28	Ślubów	Cmentarz parafialny	poza wsią
29	Ułanka	Cmentarz poewangelicki	na pn.-zach. od przysiółka
30	Wierzowice Wielkie	Cmentarz poewangelicki	na pd. krańcu wsi
31	Witoszyce	Cmentarz poewangelicki	wśród pól

Osobną kategorią zabytków jest zielen parkowa. W wielu miejscowościach gminnych występują założenia parkowe, przeważnie stanowiące część zespołów dworskich lub pałacowych. Są one równomiernie rozmieszczone na terenie gminy. Zdecydowana większość z nich wpisana została do rejestru zabytków. Niestety ogólny stan zieleni komponowanej należy określić jako niezadowalający, wiele założeń utraciło pierwotne walory kompozycji, zdominowane zostały przez samosiejki i nie są na bieżąco pielęgnowane. Wskazane są prace przywracające stan historyczny.

➤ WYKAZ ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI Z TERENU GMINY

Lp.	Miejscowość	Rodzaj	Lokalizacja
1	Borszyn Wielki	Park krajobrazowy	
2	Bronów	Park pałacowy	
3	Brzeżany	Park krajobrazowy	
4	Chróścina	Park krajobrazowy (relikt)	
5	Czernina	Tereny parkowe przy zamku	Pl. Zamkowy
6	Czernina Dolna	Park pałacowy	
7	Glinka	Park pałacowy	
8	Kłoda Górowska	Park pałacowy	
9	Ligota	Park pałacowy	
10	Osetno	Park dworski	
11	Ryczeń	Park pałacowy (relikt)	
12	Szedzic	Park pałacowy	
13	Ślubów	Park pałacowy	
14	Ślubów	Park krajobrazowy	
15	Wierzowice Wielkie	Park dworski	
16	Witoszyce	Park pałacowy	
17	Zawieścice	Park krajobrazowy	

Gmina jest wysoko nasycona układami ruralistycznymi o historycznym rodowodzie. Praktycznie każda miejscowość gminna pochodzi sprzed wielu wieków, a charakter jej zabudowy, układ ulic oraz wykorzystanie gruntów często odzwierciedlają te pierwotne. Najstarsze układy pochodzą z XII wieku (np. Góra i Stara Góra), część wsi oraz przysiółków zakładana została też w późnym średniowieczu (XIII-XV wiek). Na szczególną uwagę zwraca dobrze zachowany i wpisany do rejestru zabytków układ ruralistyczny wsi Czernina (z czworokątnym rynkiem) oraz układ urbanistyczny Góry (z zachowanym układem ulic i przedmieść).

➤ WYKAZ UKŁADÓW PRZESTRZENNYCH Z TERENU GMINY

1	BORSZYN WIELKI	historyczny układ ruralistyczny wsi
2	BRONÓW	historyczny układ ruralistyczny wsi
3	BRZEŻANY	historyczny układ ruralistyczny wsi
4	UŁANKA	historyczny układ przestrzenny
5	CHRÓŚCINA	historyczny układ ruralistyczny wsi
6	CZERNINA	historyczny układ ruralistyczny wsi
7	CZERNINA DOLNA	historyczny układ ruralistyczny wsi
8	CZERNINA GÓRNA	historyczny układ ruralistyczny wsi
9	GLINKA	historyczny układ ruralistyczny wsi
10	GOLA GÓROWSKA	historyczny układ ruralistyczny wsi
11	GÓRA	historyczny układ urbanistyczny
12	GRABOWNO	historyczny układ ruralistyczny wsi
13	JASTRZĘBIA	historyczny układ ruralistyczny wsi
14	KIETLÓW	historyczny układ przysiółka
15	KŁODA GÓROWSKA	historyczny układ ruralistyczny wsi
16	KRUSZYNIC	historyczny układ ruralistyczny wsi
17	LIGOTA	historyczny układ ruralistyczny wsi
18	ŁAGISZYN	historyczny układ ruralistyczny wsi
19	NOWA WIOSKA	historyczny układ ruralistyczny wsi
20	OSETNO	historyczny układ ruralistyczny wsi
21	RADOSŁAW	historyczny układ ruralistyczny wsi

22	ROGÓW GÓROWSKI	historyczny układ ruralistyczny wsi
23	RYCZEŃ	historyczny układ ruralistyczny wsi
24	SŁAWĘCICE	historyczny układ ruralistyczny wsi
25	STARA GÓRA	historyczny układ ruralistyczny wsi
26	STRUMIENNA	historyczny układ ruralistyczny wsi
27	SUŁKÓW	historyczny układ ruralistyczny wsi
28	SZEDZIEC	historyczny układ ruralistyczny wsi
29	ŚLUBÓW	historyczny układ ruralistyczny wsi
30	WIERUSZOWICE	historyczny układ przestrzenny przysiółka
31	WIERZOWICE MAŁE	historyczny układ ruralistyczny wsi
32	WIERZOWICE WIELKIE	historyczny układ ruralistyczny wsi
33	WITOSZYCE	historyczny układ ruralistyczny wsi
34	WŁODKÓW DOLNY	historyczny układ ruralistyczny wsi
35	ZAWIŚCICE	historyczny układ ruralistyczny wsi

Zagrożenia dla zabytków architektury z terenu gminy

a) układy ruralistyczne, układy przestrzenne

- brak dbałości o harmonijne współistnienie w przestrzeni tradycyjnej zabudowy z obiektami współczesnymi, co skutkuje zanikiem charakterystycznych panoram wiejskich,
- unifikacja zabudowy na terenach wiejskich, brak poszanowania dla kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego,
- zaburzenie tradycyjnych elementów kompozycji przestrzennych i powstawanie nowych dominant np. elektrowni wiatrowych i wież radiolokacyjnych oraz wielkopowierzchniowych fotowoltaiki i agrofotowoltaik, co ma działanie deprecjonujące na panoramę miejscowości i zespołów zabytkowych, stanowiąc konkurencję dla zabytkowej architektury i niekorzystnie wpływając na ukształtowanie zabytkowej przestrzeni jako element nieharmonizujący z krajobrazem kulturowym,

- brak opracowań krajobrazowych, które wyznaczałyby priorytetowe krajobrazy kulturowe, panoramy i ekspozycję obiektów zabytkowych oraz powiązania krajobrazowe (m.in. historyczne aleje łączące wsie) między historycznymi układami ruralistycznymi, a które chronione by były przed zabudową agresywnymi krajobrazowo inwestycjami typu turbiny wiatrowe, fotowoltaiki i agrofotowoltaika,
- niewielka możliwość wykorzystania starych budynków folwarcznych do nowoczesnej produkcji. Budynki te wymagają przeróbek i adaptacji, a w wielu przypadkach również znalezienia nowej funkcji,
- niszczenie kompozycji podwórze folwarcznego oraz charakteru zachowanej zabudowy, która związana była z nieistniejącą strukturą społeczno-gospodarczą, niemożliwą obecnie do odtworzenia i funkcjonowania w dawnym kształcie (dwór, park, folwark),
- degradacja i niekontrolowana przebudowa kamiennych, brukowych dróg dojazdowych oraz na terenie zespołów folwarcznych, dawne drogi kamienne podlegają ochronie konserwatorskiej,
- obszar wokół układów ruralistycznych i zespołów (folwarcznych, dworsko-folwarcznych, i innych układów przestrzennych) musi pozostać obszarem chronionego krajobrazu bez możliwości instalacji farm fotowoltaicznych i agrofotowoltaicznych,, masztów z nadajnikami, farm wiatrowych, wież i instalacji radiokomunikacyjnych i in., w celu ochrony zabytkowego krajobrazu i osi widokowych poszczególnych obszarów.

b) zabudowa:

- zły stan techniczny obiektów powstałych w XIX i na pocz. XX. oraz nieprzystawanie do standardów współczesnego budownictwa powodują zastąpienie ich współczesnymi realizacjami.
- zagrożenie obiektów nie wpisanych do rejestru zabytków i nie funkcjonujących w świadomości jako obiekty zabytkowe, posiadających jednak walory historyczne lub wartość lokalno-kulturową.

- w niewielkich miejscowościach budownictwo mieszkaniowe było ściśle powiązane z zabudową gospodarczą. W związku z zanikaniem pierwotnej funkcji następuje szybka degradacja obiektów prowadząca do całkowitego zniszczenia a w kolejności do rozbiórki budynków gospodarczych,
- wprowadzanie elementów obcych stylowi – wpływ na taki stan rzeczy mają przekształcenia własnościowe obiektów nieruchomości przez właścicieli prywatnych często wykonujących prace przy zabytku bez wymaganego pozwolenia konserwatorskiego w sposób niezgodny z zasadami sztuki i techniki konserwatorskiej,

c) obiekty sakralne

- brak właściwego nadzoru konserwatorskiego, odpowiednich środków finansowych, niewykwalifikowani wykonawcy, brakiem systematycznych remontów lub przeprowadzone w sposób nieprawidłowy mogą doprowadzić do nieodwracalnych zmian w samej budowli sakralnej oraz do utraty zabytkowego wyposażenia,

d) parki

- należy zapobiegać podziałom działek na terenach wpisanych do rejestru i dążyć do scalania powierzchni parków w ręku jednego właściciela,
- brak środków finansowych na rewaloryzację i utrzymanie zieleni,
- brak stref ochronnych istniejących w starych planach zagospodarowania przestrzennego,
- wprowadzanie nowych obiektów, nie szanujących zastanych wartości kulturowych, na teren założeń parkowych – dotyczy to formy nowych budynków jak i ich usytuowania w historycznym układzie przestrzennym
- wprowadzanie nieprawidłowych nasadzeń, nie harmonizujących pod względem gatunkowym z roślinnością parkową oraz zlokalizowanych w sposób nieprzemyślany, nieuzasadniony pod względem kompozycyjnym oraz historycznym,

- brak oznaczeń parków jako obiektów zabytkowych
- niska świadomość społeczna wartości historycznych, przestrzennych i przyrodniczych pełnionych przez tego rodzaju obiekt
- traktowanie zaniedbanych parków przez lokalną społeczność jako możliwości taniego źródła opału oraz miejsc porzucania odpadów
- w przypadku parków w wojewódzkiej ewidencji zabytków, nieuzyskiwanie przed wydaniem decyzji o wycince przez organ do tego kompetentny, opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków jako organu posiadającego wiedzę w zakresie historycznej kompozycji zieleni i konieczności wycinek i nasadzeń zastępczych
- w parkach wiejskich, które są własnością samorządu, przedkładanie potrzeb zagospodarowania i wprowadzania nowych współczesnych funkcji dla mieszkańców (np. urządzenia siłowni zewnętrznej), a które stoją w sprzeczności z historycznym zagospodarowaniem parku,
- przyjęcie przez gminę argumentacji o możliwych zyskach finansowych z posadawiania przy obiektach zabytkowych urządzeń OZE (turbiny wiatrowe, fotowoltaiki i agrofotowoltaika) na terenie gminy i traktowanie jako działania priorytetowego, doprowadzając do zainwestowania na podstawie warunków zabudowy oraz bez rzetelnej analizy krajobrazowej gminy.

e) cmentarze

- obszarami zagrożonymi są tereny dawnych XIX w. cmentarzy szczególnie epidemicznych, ewangelickich lub miejsca po cmentarzach. W większości przypadków zachowały się w zasadzie tylko miejsca pocmentarne gdzie jedynym widocznym elementem jest drzewostan bądź grupa krzewów i zarośli rosnąca w miejscu cmentarza,
- zacieranie i niszczenie granic cmentarzy przez prace rolne na obiektach położonych przy polach uprawnych

- brak działań porządkowych dotyczących utrzymania dawnych cmentarzy i ich konserwacji przez właścicieli terenu (osoby prywatne, osoby prawne, gminy itp.),
- brak oznaczeń dawnych cmentarzy jako obiektów zabytkowych.

f) brak ugruntowanej świadomości społecznej w dziedzinie ochrony wartości kulturowych, który skutkuje bezmyślnym niszczeniem obiektów lub powoduje degradację miejsc o lokalnej wartości historycznej.

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH WŁĄCZONYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW
ORAZ GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW ZNAJDUJE SIĘ NA KOŃCU
OPRACOWANIA

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na terenie Gminy Góra do szczególnie wartościowych obiektów należą wyposażenia kościołów, zwłaszcza kościoła p.w. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej oraz kościoła p.w. Bożego Ciała.

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic Góry. Środowisko kulturowe Gminy zawiera 637 zewidencjonowanych w ramach GEZ stanowisk archeologicznych, datowanych od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Zagrożenia dla zabytków archeologicznych z terenu gminy

Przede wszystkim należy podkreślić, że wszelkie inwestycje, które wiążą się z pracami ziemnymi, takie jak np. kanalizacja, wodociągi, inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe, budowa dróg, obwodnic, lokalizacje żwirowni, kopalni kruszywa, planowane zalesienia, melioracje, regulacje cieków wodnych itp., stanowią istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych. Do takich inwestycji należy zaliczyć następujące projekty:

- rozwój budownictwa na terenie gminy poprzez wyznaczanie nowych ulic i nowej zabudowy,
- remonty dróg gminnych oraz pasów drogowych, ze szczególnym uwzględnieniem głównych dróg wojewódzkich przebiegających przez teren gminy,
- inwestycje w sieć wodociągową oraz kanalizacyjną,
- lokalizacje turbin wiatrowych, planowanych do powstania w latach obowiązywania programu

Zdecydowana większość stanowisk archeologicznych z terenu gminy znajduje się na terenach rolnych, łąkach oraz nieużytkach. Stanowiska występują z reguły w pobliżu cieków wodnych oraz jezior lub ich bezpośrednim sąsiedztwie oraz na wniesieniach terenu. Z racji intensywnej uprawy roli, duża część stanowisk potencjalnie narażona jest na zniszczenie, ale ze względu na stopień zagrożenia i ich wartość poznawczą należy je zróżnicować i adekwatnie z nimi postępować. Przy

szczególnie ważnych stanowiskach archeologicznych (zwłaszcza tych posiadających własną formę terenową – grodziska i kurhany), w ich obrębie i otoczeniu powinien obowiązywać całkowity zakaz zabudowy. W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowisk archeologicznych właściwy miejscowo konserwator zabytków może nakazać wykonanie wyprzedzających inwestycję badań archeologicznych.

W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowiska należy realizować wyprzedzającą daną inwestycję ratownicze badania archeologiczne, a w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska przeprowadzić ścisły nadzór archeologiczny. Ewentualne granice stref badań powinny zostać ustalone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub określone na mocy decyzji o warunkach zabudowy lub inwestycji celu publicznego.

Należy zwrócić baczną uwagę na prace ziemne podczas działalności inwestycyjnej w obrębie poszczególnych stanowisk archeologicznych i objąć te stanowiska ochroną konserwatorską już na etapie koncepcyjnym. Inwestorzy powinni wystąpić do właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków o wydanie zaleceń i uwarunkowań koniecznych do spełnienia w związku z daną inwestycją. Właściwy miejscowo Konserwator Zabytków może nakazać wykonanie poprzedzających inwestycję badań wykopaliskowych lub prowadzenie nadzoru archeologicznego w trakcie trwania prac ziemnych. Niezależnie od działalności inwestycyjnej, stanowiska w obrębie których zewidencjonowano liczne zabytki ruchome, zebrane w trakcie badań powierzchniowych należy typować w pierwszej kolejności do ratowniczych badań wykopaliskowych. Dodatkowo postuluje się także przeprowadzenie planowych badań archeologicznych, ukierunkowanych na uzupełnienie informacji dotyczących konkretnych stanowisk.

W przypadku ujawnienia podczas badań archeologicznych nowych faktów osadniczych należy ten fakt odnotować w karcie adresowej gminnej ewidencji zabytków.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest ujmowanie zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz uzgadnianie i wypełnianie

przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

6.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje także przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów, takie jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp., obecne zwłaszcza w miejscowościach wiejskich gminy.

Głównym elementem herbu Góry jest wizerunek Świętej Katarzyny ubranej w złotą szatę spiętą w pasie i w płaszcz błękitny. Święta nosi koronę złotą na głowie. Z lewej i prawej strony świętej widnieją dwie czerwone baszty z blankami posiadające czarne otwory strzelnicze i zielone daszki. Święta trzyma w lewej ręce żółte koło od wozu, w prawej - miecz. Wizerunek świętej nawiązuje do wezwania kościoła parafialnego, koło i miecz do męczeńskiej śmierci św. Katarzyny.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zachowania obiektów zabytkowych oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT dla Gminy Góra. Stanowi ona podstawę dla celów strategicznych wymienionych w rozdziale 8.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- Atrakcyjne położenie Gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki, zwłaszcza weekendowej - Bogata historia Gminy - Historyczne centrum Góry, będące dobrym przykładem zachowanego układu urbanistycznego - Interesujące obiekty zabytkowe – pałace, kościoły, dwory - Zachowane elementy krajobrazu kulturowego w postaci założeń dworsko-parkowych - Zachowane obiekty sakralne oraz nekropole o wysokiej wartości kulturowej - Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej - Inwestycje Gminy w rewaloryzacje zabytków (np. Wieża Głogowska) - Dobre pokrycie Gminy siecią szlaków turystycznych - Siedziba Gminy – miasto Góra – jest jednocześnie siedzibą powiatu, co wzmacnia pozycję Gminy - Korzystna lokalizacja miasta Góra w centrum obszaru Gminy, co wiąże się z jego dobrą dostępnością - Kontynuacja Lokalnego Programu	- Położenie w dość dużej odległości od siedziby województwa i większych miast - Niezbyt dobra dostępność drogowa – brak dróg krajowych - Nienajlepsza jakość nawierzchni części dróg kołowych - Brak dostępności kolejowej - Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków - Fatalny stan zachowania większości założeń folwarcznych - Brak spójności w zabudowie historycznego centrum miasta Góry - Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego - Niezbyt duże środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego - Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego - Niepełne wykorzystanie walorów turystycznych Gminy, zwłaszcza jeśli chodzi o Górę - Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych,

Rewitalizacji dla Miasta Góra • Czystość środowiska • Duża ilość obszarów chronionych • Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Gminy • Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Gminy • Obecność regionalistów i znawców lokalnej historii • Odbывające się regularnie imprezy kulturalne	architektonicznych i historycznych • Niewykorzystany szlak wodny rzeki Baryczy • Brak punktu informacji turystycznej
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków • Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów • Powstanie parku krajobrazowego Doliny Baryczy • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby • Opracowanie dokumentów takich jak Strategia Rozwoju Turystyki, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Korzystanie ze wsparcia struktur takich jak np. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich • Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej	• Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu • Zmiany w układach ruralistycznych związane z nową zabudową • Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych • Problemy z pozyskaniem nowych właścicieli dla zespołów pałacowych i folwarcznych • Zła sytuacja finansowa wielu użytkowników obiektów zabytkowych • Brak komunikacji na linii właściciele – władze samorządowe • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska • Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację środowiska naturalnego • Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów • Bliskie sąsiedztwo Zagłębia Miedziowego z potencjalnie negatywnym wpływem na środowisko

poprzez festyny, lokalne święta, konkursy itd. • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych • Sąsiedztwo drogi ekspresowej S5 oraz uruchomienie linii kolejowej • Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Dolnośląskiego	• Niewłaściwa polityka w zakresie promocji zabytków, wiążąca się np. z nadmierną komercjalizacją • Zanik tradycji i tożsamości regionalnych • Migracje ludności • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe (zwłaszcza powódzie) i inne zdarzenia losowe • Akty wandalizmu
---	--

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami z terenu Gminy. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jego dziedzictwa kulturowego, są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także komplementarne w stosunku do pozostałych dokumentów strategicznych, takich jak plan ogólny gminy oraz strategia rozwoju gminy. Działania oparto również na treści wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w celu uzyskania efektu synergii.

1. Dbłość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Polityka przestrzenna gminy powinna być zgodna z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego, w celu jak najlepszego zachowania obiektów zabytkowych. Odbywać się to będzie poprzez:

- ściśle powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy, takimi jak miejscowe plany zagospodarowania

- przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz innymi dokumentami programowymi;
- odpowiednią konserwację zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy;
 - pielęgnację cmentarzy i miejsc pamięci wpisanych do GEZ;
 - realizację zasad ochrony konserwatorskiej w odniesieniu do historycznego układu urbanistycznego Góry oraz układów ruralistycznych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków;

2. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków

W perspektywie na lata 2025-2028 gmina kontynuować będzie działania związane z aktualizacją zasobu gminnej ewidencji zabytków, polegające przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i wprowadzaniu do kart ewidencyjnych zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów. Proces ten będzie na bieżąco konsultowany z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Na miarę środków finansowych przewiduje się również inwentaryzację obiektów małej architektury, takich jak kapliczki przydrożne, krzyże, czy też obiekty infrastruktury technicznej (trafostacje, obiekty kolejowe itp.). W razie konieczności szczególnej ochrony obiektów zabytkowych przewiduje się też działania mające na celu zgłaszania zabytków typowanych do wpisu do gminnej ewidencji zabytków lub rejestru zabytków.

3. Opieka nad dziedzictwem archeologicznym oraz monitorowanie zagrożeń

Gmina przewiduje szereg działań związanych z ochroną stanowisk archeologicznych. Zaliczyć do nich można:

- sporządzenie we współpracy Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków bazy informacyjnej o stanowiskach archeologicznych wytypowanych do wpisania do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego;
- wymiana informacji z Dolnośląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na temat zagrożeń dla dziedzictwa archeologicznego wynikających z działalności inwestycyjnej bądź działalności tzw. poszukiwaczy skarbów i innych;

- uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP.

Gmina została przebadana metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski. Jednakże od tego czasu proces destrukcji stanowisk archeologicznych wynikający przeważnie z działalności inwestycyjnej znacznie się spotęgował, dlatego też konieczna jest weryfikacja dotychczasowej wiedzy o zabytkach archeologicznych z terenu gminy i ewentualnie związana z tym aktualizacja kart ewidencyjnych gminnej ewidencji zabytków.

4. Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji wielorodzinnych budynków mieszkalnych oraz innych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

W ramach tego zadania gmina planuje wsparcie dla właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych. Podstawowym celem przedsięwzięcia jest kontynuacja rozpoczętej rewitalizacji tkanki mieszkaniowej na terenie miasta w szczególności poprawa jakości życia mieszkańców, zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, a także poprawa stanu środowiska naturalnego (zwłaszcza powietrza atmosferycznego).

Zakres przedsięwzięcia obejmować będzie np. niezbędne prace remontowe elewacji; remont pokrycia dachowego z dachówki, remonty klatki schodowej i schodów, wymiana instalacji elektrycznej, remont nawierzchni podwórek wraz z remontem studzienek kanalizacji odpływowej.

Przedmiotem tego projektu będzie kompleksowa odnowa oraz modernizacja energetyczna budynków mieszkalnych będących zarówno własnością gminy, jak i wspólnot mieszkaniowych, zarządzanych przez Gminę Góra. Na miarę środków finansowych Gmina będzie partycypować zgodnie z udziałem własnościowym przy następujących obiektach:

- Góra ul. Głogowska 7A,
- Góra ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 7,
- Góra ul. Armii Krajowej 35/37,

- Góra ul. Plac Bolesława Chrobrego 2,
- Góra ul. Plac Bolesława Chrobrego 22,
- Góra ul. Armii Krajowej 47, 17, 49
- Góra ul. Gabriela Narutowicza 6,
- Góra ul. Głogowska 47,
- Czernina ul. Gabriela Narutowicza 7, 7A, 7B.

5. Kontynuacja działań rewitalizacyjnych związanych z rewaloryzacją siedziby Urzędu Miasta i Gminy

Podstawowym celem poprzedniego programu opieki nad zabytkami poprawa stanu technicznego budynku służącego jako siedziba Urzędu Miasta i Gminy, a także przywrócenie jego historycznego wyglądu i charakteru. W bieżącej perspektywie programu planowane są środki na prace wykończeniowe i ewentualne pojawiające się potrzeby remontowe. Przeprowadzone zostanie dostosowanie budynku do przepisów BHP oraz ppoż. Na najbliższe lata zaplanowana też jest poprawa stanu technicznego balkonu i tarasu w ścianie wschodniej – pozyskano dotację z Urzędu Wojewódzkiego w wysokości 40 000 zł. Łączny koszt zadania 150 000 zł.

6. Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

W celu przyciągnięcia turystów na teren gminy niezbędne są działania poprawiające dostęp i atrakcyjność wizualną najcenniejszych obiektów zabytkowych. Wzbogaci to ofertę turystyczną, a także umożliwi tworzenie nowych produktów turystycznych. Przewiduje się następujące działania:

- stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskich itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych (np. lokalizacji GPS);
- publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy;
- atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych;
- dbanie o zawartość strony internetowej gminy poprzez umieszczenie informacji dotyczących zasobu zabytkowego;

- opracowanie mapy dziedzictwa kulturowego gminy, także z wykorzystaniem systemu informacji przestrzennej.

7. Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego ze szczególnym uwzględnieniem turystyki jednodniowej i weekendowej

Obiekty historycznego dziedzictwa są jednymi z najistotniejszych elementów strategii promocyjnej gminy. Niezbędne jest zatem tworzenie nowych oraz rozwój istniejących produktów turystycznych przeznaczonych dla odwiedzających gminę turystów. Z racji dobrej dostępności komunikacyjnej gminy skupić się należy w dużej mierze na propozycjach dla turystów przebywających na terenie gminy przez krótszy czas. Do najważniejszych działań gminy w tym zakresie należeć będzie:

- rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych;
- promocja różnych form turystyki – turystyka piesza, rowerowa, konna;
- tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry miejskie, gry wojenne;
- organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym;
- organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu wartości historyczne gminy;
- postawienie na innowacyjność projektów w celu wyróżnienia się spośród miast konkurencyjnych;
- wykorzystywanie zachowanych układów ruralistycznych jako elementu turystyki kulturowej.

8. Promocja gminy na forum krajowym i zagranicznym

Bardzo ważnym elementem w procesie promowania dziedzictwa kulturowego jest zachowanie odpowiednich zasad public relations. Gmina Góra przyjęła następujące założenia swojej polityki promocyjnej:

- walory zabytkowe i kulturowe są jednym z podstawowych elementów promocji Gminy na różnego rodzaju targach, sympozjach i konferencjach;

- nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów kulturowych gminy;
- udział w konkursach na najlepiej zadbane zabytki, najciekawszy produkt turystyczny itp. wypromują użytkowników dbających o obiekty zabytkowe;
- współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi przyczyni się do lepszego postrzegania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców i turystów.

9. Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

W celu jak najszerzego przybliżenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców gminy planuje się następujące działania:

- wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane ochroną dziedzictwa kulturowego;
- organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego gminy;
- wprowadzenie elementów przybliżających lokalną kulturę i tradycję w działalność placówek edukacyjnych, kulturalnych, bibliotek, świetlic itp.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Góra powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Góra zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Miasta i Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków wpisanych do rejestru zabytków, jak i będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi).

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia radzie gminy. Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami lub bezpośrednio w rozdziałach związanych z zadaniami inwestycyjnymi.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu

terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym. Kwestię finansowania określa art. 71 pkt. 2 w/w Ustawy.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków
- dotacje wojewódzkie
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- inne źródła

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych (wyczerpane)
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Fundusz EOG

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH lub ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY ORAZ PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy

projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

a. Ochrona zabytków

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Biorąc pod uwagę fakt, że priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególny nacisk kładziony jest też na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjność regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Mimo że określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to wsparcie takie będzie można otrzymać tylko w szczególnych

przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac. Istotnym elementem branym pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie ich doświadczenie, podejmowanie w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu zabytkowego oraz umiejętność pozyskiwania innych niż ministerialne środków na realizację zadania, a także zdolność do maksymalnego wykorzystania w przyszłości potencjału dofinansowanej inwestycji. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach priorytetu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
2. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).
3. W przypadku zadań określonych w ust. 1 można ubiegać się wyłącznie o dofinansowanie kosztów określonych w art. 77. ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
4. Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

b. Ochrona zabytków archeologicznych

Strategicznym celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Cel ten został sformułowany w oparciu o fundamentalną dla ochrony dziedzictwa kulturowego zasadę zrównoważonego rozwoju, która dopuszcza inwazyjne metody badawcze jedynie w ostateczności, gdy stanowisko (zabytek archeologiczny) narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka.

Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

Ze względu na rozległość, różnorodność, a zwłaszcza nieodnawialność zasobów tworzących dziedzictwo archeologiczne oraz złożoność procesów związanych z jego badaniem i ochroną, kluczowe dla właściwej realizacji celów priorytetu jest nie tylko zachowanie wysokiej wartości naukowej i poznawczej prowadzonych działań, lecz również przestrzeganie w trakcie ich realizacji określonych norm międzynarodowych, wskazanych w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska). Zadania finansowane z ramach priorytetu powinny być realizowane zgodnie z tymi zasadami. Szczególnie istotne jest upowszechnianie wyników badań już zakończonych, które do tej pory nie doczekały się opracowania i publikacji, stąd projekty podejmujące takie zagadnienia będą wyżej oceniane.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem, umożliwiającym skuteczną realizację projektów o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, w ramach priorytetu rozszerzony zostaje zakres finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu.

Wsparcie finansowe udzielane będzie tym projektom, których autorzy, dysponując niezbędnym doświadczeniem oraz zapleczem organizacyjnym i naukowym, gwarantują stabilność działania oraz wysoki poziom kadry odpowiedzialnej za realizację podjętych zamierzeń merytorycznych.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach priorytetu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, co pozwoli na wykorzystanie ich do świadomej i zrównoważonej ochrony dziedzictwa. Równoległe działania te powinny rozwijać świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- 2) nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- 3) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

W przypadku wyników archeologicznych badań poprzedzających inwestycje, dofinansowane mogą być wyłącznie koszty opracowania redakcyjnego i publikacji książkowej oraz ewentualnych dodatkowych analiz, które nie zostały wykonane w ramach umowy z inwestorem.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;

- 3) organizacje pozarządowe;
- 4) publiczne uczelnie akademickie;
- 5) niepubliczne uczelnie akademickie;
- 6) podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

d. Rozwój infrastruktury kultury – Infrastruktura kultury

Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury” jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury.

Celem priorytetu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

Od wielu lat sytuacja podmiotów działających w sferze kultury ukazuje ogromne potrzeby wsparcia finansowego, które umożliwi ich modernizację i rozwój, a także zwiększenie dostępu i podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej. Strategicznym celem priorytetu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań priorytetu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych priorytetem.

Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia priorytetu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych

lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem umożliwiającym skuteczną realizację projektów, o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, zostaje wprowadzona w ramach priorytetu możliwość finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu w danym roku budżetowym. Wsparcie finansowe kierowane będzie do podmiotów, których zadania powstaną w oparciu o stabilne źródła finansowania, przy założeniu, że autorzy projektów gwarantują konsekwentną realizację podjętych działań, a inwestycje wpiszą się w ich kompleksowe plany rozwoju. Istotnym kryterium oceny projektów będą zarówno korzyści, wynikające z realizacji zadania na tle potrzeb podobnej grupy wnioskodawców, jak i zdolność do prowadzenia działań inwestycyjnych oraz dotychczasowa działalność kulturalna w okresie 2 ostatnich lat.

Inwestycje w zakresie poprawy infrastruktury, poprzez tworzenie przyjaznej i nowoczesnej bazy technicznej, powinny przyczynić się do zwiększenia efektywności działalności instytucji kultury oraz wzrostu uczestnictwa w kulturze.

1. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań inwestycyjnych służących prowadzeniu działalności kulturalnej:

- 1) budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;
- 2) zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych;
- 3) przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko;
- 4) zadania dotyczące budowy, rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem domów kultury, centrów kultury oraz ośrodków kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) jednostki samorządu terytorialnego – z wyjątkiem sytuacji, gdy występują o dofinansowanie jako organy prowadzące domy kultury, centra kultury oraz ośrodki kultury;
- 4) organizacje pozarządowe;
- 5) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Szczególnym rodzajem ministerialnego programu operacyjnego jest Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich, w tym na zadania z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Uprawnionymi do pozyskania dotacji są jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i samorządowe instytucje kultury i filmowe, kościoły lub związki wyznaniowe, archiwa państwowe, organizacje pozarządowe ze sfery kultury, organizacje pozarządowe i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne. Promesa MKiDN może pokrywać maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może zdecydować o pokryciu więcej niż 85 % wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

- „Zabytek Zadbany” - jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 roku podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Ocenie jury konkursowego podlegać będą jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. Konkurs promuje właściwe użytkowanie zabytkowych obiektów, ochronę „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli oraz ich otoczenia, które nierzadko również wpisane jest do rejestru zabytków.

- Program Wieloletni KULTURA+ - Celem realizowanego w latach 2011-2015 Programu jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej oraz digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów.

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;

c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały

Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy.

RZĄDOWY PROGRAM ODBUDOWY ZABYTKÓW

Program jest realizowany przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Podmioty uprawnione do składania wniosków o dofinansowanie:

- 1) gminy;
- 2) powiaty;
- 3) województwa.

Dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków przeznacza się na pokrycie wydatków związanych z realizacją zadań inwestycyjnych w ramach następujących obszarów inwestycyjnych:

- 1) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) lub znajdującym się w ewidencji zabytków wskazanej w art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do którego tytuł prawny wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego posiada wnioskodawca lub jednostka organizacyjna zaliczana do sektora finansów publicznych, podlegająca wnioskodawcy;
- 2) udzielanie przez wnioskodawcę dotacji, o której mowa w art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na nakłady konieczne, określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub znajdującym się w ewidencji zabytków wskazanej w art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków może być przyznane jedynie w przypadku posiadania przez wnioskodawcę udziału własnego na realizację zadania inwestycyjnego w obszarach, o których mowa powyżej, pochodzącego ze środków innych niż środki z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków w wysokości nie niższej niż 2% wartości zadania inwestycyjnego. Jako

wartość zadania inwestycyjnego przyjmuje się całkowitą łączną wartość wynagrodzenia wykonawcy za wykonanie zadania inwestycyjnego, w tym wartość ceny dostaw określonych w umowie lub umowach mających na celu realizację zadania inwestycyjnego albo wartość dotacji.

Zasady składania wniosków o dofinansowanie:

- 1) wnioski należy składać do Prezesa Rady Ministrów za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego w Aplikacji Polski Ład udostępnionej na stronie internetowej www.bgk.pl;
- 2) przyznany wcześniej dostęp do Aplikacji Polski Ład, nadany w Programie Inwestycji Strategicznych, zachowuje ważność;
- 3) do złożenia wniosku służy formularz, którego wzór stanowi załącznik nr 5 do Regulaminu, który publikowany jest na stronie internetowej www.bgk.pl; wniosek składany jest w Aplikacji Polski Ład;
- 4) podmiot uprawniony (wnioskodawca) może złożyć maksymalnie dziesięć wniosków o dofinansowanie w trzech kategoriach:
 - a) do 150 000 złotych,
 - b) do 500 000 złotych,
 - c) do 3 500 000 złotych.

Informacje dostępne na stronie <https://www.bgk.pl/programy-i-fundusze/programy/rzadowy-program-odbudowy-zabytkow/>

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH ORAZ REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Trwają prace nad nową perspektywą funduszy strukturalnych. W celu pozyskania środków z tych źródeł, należy dotrzeć do odpowiednich dokumentów programowych, gdyż terminy oraz warunki naborów zależą od decyzji organów monitorujących wskazane programy. W trakcie obowiązywania niniejszego programu najprawdopodobniej wejdzie w życie nowa transza funduszy unijnych.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma oś priorytetowa VIII – Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, w ramach której wskazano Priorytet inwestycyjny 6 C – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet zakłada lepszą dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki.

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Przewiduje się również realizację projektów dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski. Wspierane będą również nowoczesne rozwiązania w zakresie dostępu do kultury.

Wsparciem objęte zostaną projekty dotyczące infrastruktury małej skali, dla których maksymalna wartość wynosi 5 mln euro kosztów całkowitych; w przypadku projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego znajdujących się na liście UNESCO próg ten wynosi 10 mln euro. Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe zawiązane przez uprawnionych beneficjentów

Grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy wspieranej infrastruktury, tj. mieszkańcy całej Polski oraz turyści (również zagraniczni). Infrastruktura

ta zlokalizowana jest głównie na terenie miast wojewódzkich (i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie) oraz w mniejszym stopniu w miastach regionalnych i subregionalnych.

11.3 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE POZAUNIJNE

MECHANIZM NORWESKI I MECHANIZM FINANSOWY EOG

Środki nowej perspektywy Mechanizmu zostały uruchomione w drugiej połowie 2011 roku. Dofinansowanie może sięgać nawet 90% kosztów kwalifikowanych w zależności od rodzaju beneficjenta. Wzorem poprzedniej perspektywy będzie można ubiegać się o środki w ramach priorytetu poświęconego ochronie kulturowego dziedzictwa europejskiego, a w szczególności na projekty dotyczące:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowane w ramach przyjętych strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej,
- rewitalizacji historycznych obszarów miejskich,
- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych,
- rewitalizacji obiektów przemysłowych o wysokiej wartości historycznej na cele kulturalne, w szczególności na muzea nowoczesności,
- renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii,
- budowy i rozbudowy publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu,
- budowy, rozbudowy, odbudowy i adaptacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla polskiej kultury,
- kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych i archiwaliów istotnych dla europejskiego dziedzictwa kulturowego,
- tworzenia systemów zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych i nieruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY GÓRA

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Góra jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie Gminy Góra oraz sporą ilość obiektów posiadających wartości zabytkowe Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju

turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania Gminy Góra, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

Wykaz obiektów zabytkowych włączonych do gminnej ewidencji zabytków

L.p.	mięscowość	obiekt	adres	nr	rejestr zabytków	data rejestru
1.	BORSZYN MAŁY	Dom mieszkalny, d. stacja PKP				
1.	BORSZYN WIELKI	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	BORSZYN WIELKI	Zespół pałacowy:				
a.	Borszyn Wielki	Pałac		27		
b.	Borszyn Wielki	Dom mieszkalny		2		
c.	Borszyn Wielki	Stajnia		5		
d.	Borszyn Wielki	Spichlerz		6		
e.	Borszyn Wielki	Park krajobrazowy				
1.	BRONÓW	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	BRONÓW	Cmentarz rodowy				
3.	BRONÓW	Zespół pałacowy:			A/3481/1147A	07.17.1989
a.	Bronów	Pałac, ob. szkoła		20	A/3481/1147A	07.17.1989
b.	Bronów	2 obory			A/3481/1147A	07.17.1989
c.	Bronów	Gorzelnia, ob. budynek mieszkalny		25	A/3481/1147A	07.17.1989
d.	Bronów	Stodoła i stajnia, ob. magazyn pasz			A/3481/1147A	07.17.1989
e.	Bronów	Dom mieszkalny (pięciorak)				
f.	Bronów	Dom mieszkalny (czworak)				
g.	Bronów	Wozownia, ob. hydrofornia i garaż				
h.	Bronów	Kuźnia				
i.	Bronów	Park pałacowy			A/3481/1147A	07.17.1989
1.	BRZEŻANY	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	BRZEŻANY	Zespół pałacowy:				
a.	Brzeżany	Pałac			A/3482/1498A	05.19.1994
b.	Brzeżany	Spichlerz				
c.	Brzeżany	Budynek gospodarczy	przy spichlerzu			
d.	Brzeżany	Obora				
e.	Brzeżany	Park krajobrazowy				
1.	CHRÓSCINA	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	Chróścina	Zespół kościelny:				
a.	Chróścina	Kościół par. św. Michała Archanioła			A/1118/809A	12.7.1960
b.	Chróścina	Cmentarz parafialny				
c.	Chróścina	Dom zakonny, tzw. plebania		24		
d.	Chróścina	Oficina przy domu zakonnym				

e.	Chróścina	Plebania				
3.	CHRÓŚCINA	Zespół pałacowy:			A/3483/1168A	05.7.1990
a.	Chróścina	Pałac			A/3483/1168A	05.7.1990
b.	Chróścina	Park krajobrazowy (relikt)			A/3483/1168A	05.7.1990
	Chróścina	Zespół folwarczny:	folwark górny		A/3483/1168A	05.7.1990
c.	Chróścina	Obora i spichlerz				
d.	Chróścina	Obora, d. tuczarnia				
e.	Chróścina	Stodoła				
	Chróścina	Zespół folwarczny:	folwark górny			
f.	Chróścina	Bukaciarnia, d. owczarnia				
g.	Chróścina	Dom mieszkalny (czworak)				
4.	CHRÓŚCINA	Pocztą		12		
5.	CHRÓŚCINA	Dom mieszkalny		15		
6.	CHRÓŚCINA	Dom mieszkalny		41		
7.	CHRÓŚCINA	Dom mieszkalny		42		
8.	CHRÓŚCINA	Dom mieszkalny		48		
9.	CHRÓŚCINA	Dom mieszkalny		110		
10.	CHRÓŚCINA	Dom mieszkalny, d. zajazd		124		
11.	CHRÓŚCINA	Budynek gospodarczy				
1.	CZERNINA	Ośrodek historyczny miasta			A/3484/508	12.1.1958
2.	CZERNINA	Historyczny układ ruralistyczny miejscowości				
3.	CZERNINA	Kościół par. św. Wawrzyńca	ul. Kościelna	1	A/1117/811	12.9.1960
a.	Czernina	Plebania	ul. Kościelna	1		
b.	Czernina	Cmentarz				
4.	CZERNINA	Wieża kościoła ewangelickiego				
5.	CZERNINA	Cmentarz poewangelicki	ul. Rydzyńska			
a.	Czernina	Kaplica cmentarna	ul. Rydzyńska			
6.	CZERNINA	Zespół pałacowy:				
a.	Czernina	Pałac (ruina)	Pl. Zamkowy	1	A/3485/493	02.23.1959
b.	Czernina	Tereny parkowe przy zamku	Pl. Zamkowy	1		
c.	Czernina	Oficyna zamkowa	ul. Zamkowa	17		
d.	Czernina	Oficyna mieszkalna	ul. Zamkowa	1		
e.	Czernina	Budynki gospodarcze (dwa), ob. obory	naprzeciw ruin zamku			
e.	Czernina	Mur przy zespole				
7.	CZERNINA	Zespół folwarczny:				
a.	Czernina	Gorzelnia				
b.	Czernina	Spichlerz				
c.	Czernina	Budynek mieszkalny (dwa)				
d.	Czernina	Budynek gospodarczy, ob. magazyn				
e.	Czernina	Stajnia				

8.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górską	1		
9.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górską	2		
10.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górską	3		
11.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górską	5		
12.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górską	10		
13.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górską	12		
14.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górską	13		
15.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górską	14		
16.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górską	17		
17.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górską	19		
18.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górską	21		
19.	CZERNINA	Stodoła	ul. Górską	22		
20.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górską	25		
21.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Kościelna	3		
22.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	1		
23.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	2		
24.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	4		
25.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	5		
26.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	7		
27.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	8		
28.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	7		
29.	CZERNINA	Stodoła	ul. Leśna	8		
30.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	13		
31.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	14		
32.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	3		
33.	CZERNINA	Dom mieszkalny, ob. poczta	ul. Narutowicza	5		
34.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	7		
35.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	9		
36.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	10		
37.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	11		
38.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	13		
39.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	15		
40.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	17		
41.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	18		
42.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	20		
43.	CZERNINA	Stodoła	ul. Narutowicza	26		
44.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Ogrodowa	1		
45.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Ogrodowa	2		
46.	CZERNINA	Budynek szkolny, ob. mieszkalny	ul. Polna	3		
47.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyska	1	A/3486/1501A	10.13.1994
48.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyska	4		
49.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyska	7		
50.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyska	11		
a.	Czernina	Budynek gospodarczy	ul. Rydzyska	11		
51.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyska	15		
a.	Czernina	Budynek inwentarski	ul. Rydzyska	15		

52.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	17		
53.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	19		
54.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	21		
55.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	25		
56.	CZERNINA	Ratusz	Rynek	22	A/3487/1370	08.19.1965
57.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	1		
58.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	2		
59.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	3		
60.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	8		
61.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	9		
62.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	12		
63.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	16		
64.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	19		
65.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	20		
66.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	21		
67.	CZERNINA	Szkoła Zbiorcza + teren rekreacyjny	ul. Szkolna	2	A/3488/1490A	03.4.1994
68.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Zamkowa	2		
69.	CZERNINA	Dom mieszkalny, d. zajazd, nr 20	przy wjeździe od strony Rydzyny			
1.	CZERNINA DOLNA	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	CZERNINA DOLNA	Zespół pałacowy:			A/3489/1121A	04.26.1988
a.	Czernina Dolna	Pałac		7	A/3489/1121A	04.26.1988
b.	Czernina Dolna	Rządcówka			A/3489/1121A	04.26.1988
c.	Czernina Dolna	Dom mieszkalny				
d.	Czernina Dolna	Dom mieszkalny(czworak)			A/3489/1121A	04.26.1988
e.	Czernina Dolna	Oficyna (2 budynki mieszkalne)			A/3489/1121A	04.26.1988
f.	Czernina Dolna	Dom mieszkalno-gospodarczy				
g.	Czernina Dolna	Spichlerz			A/3489/1121A	04.26.1988
h.	Czernina Dolna	Kuźnia			A/3489/1121A	04.26.1988
i.	Czernina Dolna	Obora, ob. magazyn nawozów i pasz			A/3489/1121A	04.26.1988
j.	Czernina Dolna	Obora			A/3489/1121A	04.26.1988
k.	Czernina Dolna	Stodoła			A/3489/1121A	04.26.1988
l.	Czernina Dolna	Stajnia, ob. tuczarnia			A/3489/1121A	04.26.1988
l.	Czernina Dolna	Tuczarnia				
m.	Czernina Dolna	Park pałacowy			A/3489/1121A	04.26.1988
3.	CZERNINA DOLNA	Stodoła		15		
4.	CZERNINA DOLNA	Dom mieszkalny		32		
5.	CZERNINA DOLNA	Dom mieszkalny		38		
6.	CZERNINA DOLNA	Dom mieszkalny		43		
7.	CZERNINA DOLNA	Budynek gospodarczy		47		

8.	CZERNINA DOLNA	Stodoła		53		
9.	CZERNINA DOLNA	Dom mieszkalny		56		
1.	CZERNINA GÓRNA	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	CZERNINA GÓRNA	Stodoła		6		
3.	CZERNINA GÓRNA	Stodoła		7		
4.	CZERNINA GÓRNA	Stodoła		33		
5.	CZERNINA GÓRNA	Stodoła		35		
6.	CZERNINA GÓRNA	Stodoła				
1.	GLINKA	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	GLINKA	Kościół fil. św. Marcina			A/1116/812	12.9.1960
a.	Glinka	Cmentarz				
3.	GLINKA	Cmentarz poewangelicki	wśród pól			
4.	GLINKA	Zespół pałacowy:				
a.	Glinka	Pałac			A/3490/1371	08.13.1965
b.	Glinka	Brama wjazdowa			A/3490/1371	08.13.1965
c.	Glinka	Oficyna pałacowa wsch.			A/3491/2048	05.25.1972
d.	Glinka	Oficyna pałacowa zach.			A/3491/2048	05.25.1972
e.	Glinka	Obora i spichlerz				
f.	Glinka	Obora I				
g.	Glinka	Obora II				
h.	Glinka	Park pałacowy			A/3492/1651A	12.22.1998
5.	GLINKA	Dom mieszkalny		14		
6.	GLINKA	Dom mieszkalny		18		
a.	Glinka	Stodoła		18		
7.	GLINKA	Dom mieszkalny		27		
8.	GLINKA	Dom mieszkalny		32		
9.	GLINKA	Dom mieszkalny		38		
a.	Glinka	Brama wjazdowa				
10.	GLINKA	Dom mieszkalny		39		
1.	GÓLA GÓROWSKA	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	GÓLA GÓROWSKA	Cmentarz poewangelicki	poza wsią			
1.	GÓRA	Zespół budowlany i założenie urbanistyczne miasta			A/3493/ 1334 A/360	09.7.1992
2.	GÓRA	Historyczny układ urbanistyczny				
3.	GÓRA	Kościół par. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ul. Ściegiennego		A/1110/ 852	02.17.1961
a.	Góra	Cmentarz przykościelny				
b.	Góra	Plebania	ul. Ściegiennego	29		

4.	GÓRA	Kościół cmentarny Bożego Ciała			A/1111/851	02.17.1961
a.	Góra	Cmentarz parafialny	pn.-wsch. część miasta			
b.	Góra	Kaplica grobowa				
5.	GÓRA	Cmentarz żołnierzy radzieckich	ul. Wrocławska			
6.	GÓRA	Cmentarz poewangelicki	ul. Mickiewicza			
7.	GÓRA	Cmentarz żydowski	ul. Lipowa			
8.	GÓRA	Pierścień murów obronnych				
a.	Góra	Wieża Bramy Głogowskiej	ul. Głogowska		A/3730/853	02.17.1961
9.	GÓRA	Zespół stacji PKP:				
a.	Góra	Dworzec	ul. Dworcowa	34		
b.	Góra	Parowozownia	ul. Zielona			
c.	Góra	Wodociągowa wieża ciśnień	koło parowozowni			
d.	Góra	Budynek mieszkalny	koło parowozowni			
e.	Góra	Nastawnia z wyposażeniem GS1				
f.	Góra	Nastawnia z wyposażeniem GS2				
10.	GÓRA	Dom mieszkalny, ob. siedziba PKO	ul. Armii Krajowej	1		
11.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	3		
12.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	5		
13.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	7		
14.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	9		
15.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	11		
16.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	13		
17.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	14		
18.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	15		
19.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	16		
20.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	17		
21.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	18		
22.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	20		
23.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	21		
24.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	26		
25.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	28		
26.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	30		
27.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	31		
28.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	32		
29.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	33		
30.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	34		
31.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	35/37		
32.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	38		
33.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej / Zamenhoffa 4	39		
34.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	40		
35.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	41		

36.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	42		
37.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	43		
38.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	45		
39.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	46		
40.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	47		
41.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	49		
42.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	63		
43.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Polskiej	3/5		
44.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Polskiej	7/9		
45.	GÓRA	Rzeźnia:	ul. Armii Polskiej	10		
a.	Góra	Budynek administracyjny	ul. Armii Polskiej	20		
b.	Góra	Hala uboju	ul. Armii Polskiej			
46.	GÓRA	Łaźnia Miejska	ul. Armii Polskiej	11		
47.	GÓRA	Dom Kultury, d. hala sportowa	ul. Armii Polskiej	13		
48.	GÓRA	Dom administracyjny (przyfabryczny)	ul. Armii Polskiej	14		
49.	GÓRA	Dom mieszkalny, d. strzelnica	ul. Armii Polskiej	15		
50.	GÓRA	Warsztaty Zespołu Szkół Zawodowych:	ul. Armii Polskiej			
a.	GÓRA	Budynek warsztatów I	ul. Armii Polskiej			
b.	Góra	Budynek warsztatów II	ul. Armii Polskiej			
51.	GÓRA	Wodociągowa wieża ciśnień	ul. Armii Polskiej / ul. Hirszfelda		A/6095	07.3.2018
52.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bohaterów Westerplatte	1		
53.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bohaterów Westerplatte	2		
54.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bohaterów Westerplatte	9/7		
55.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bohaterów Westerplatte	8/10		
56.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bohaterów Westerplatte	12/14		
57.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bohaterów Westerplatte	16		
58.	GÓRA	Dom mieszkalny, ob. Ośrodek Pomocy Społecznej	ul. Bojowników o Wolność i Demokrację	1		
59.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bojowników / ul. Ściegiennego 1	2		
60.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bojowników	3		
61.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bojowników	4		
62.	GÓRA	Bank Spółdzielczy	ul. Bojowników	5		
63.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bojowników	7		
64.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	2		
65.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	3		
66.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	4		
67.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	5		

68.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	6		
69.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	7		
70.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	8		
71.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	9		
72.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	10		
73.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	11		
74.	GÓRA	Bank NBP	Pl. Bolesława Chrobrego	12		
75.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	13		
76.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	14		
77.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	15		
78.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	16		
79.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	22	A/3495/1080	02.18.1964
a.	Góra	Budynek warsztatów I	Pl. Bolesława Chrobrego	22		
80.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	25		
81.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	26		
82.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego/ ul. Mała 16	9		
83.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	10		
84.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	11		
85.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	12		
86.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	13		
87.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	14		
88.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	15		
89.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	16		
90.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	18		
91.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	20		
92.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	1		
93.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	4		
94.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	8		
95.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	10		
96.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	11		
97.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	12		
98.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	13		
99.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	14		
100.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	15		
101.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	20		
102.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	22		
103.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	24		
104.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	30		

105.	GÓRA	Magazyn GS	ul. Dworcowa obok nr 30			
106.	GÓRA	Cukrownia „Góra Śląska”	ul. Dworcowa	36		
a.	Góra	Główny budynek produkcyjny nr 1	ul. Dworcowa	36		
b.	Góra	Dom mieszkalny nr 4, ob. budynek administracyjny	ul. Dworcowa	36		
c.	Góra	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	36		
d.	Góra	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	38		
107.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	3		
108.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	4		
109.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	5		
110.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	6		
111.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	7		
112.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	8		
113.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	9		
114.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	10		
115.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	11		
116.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	12		
117.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	14		
118.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	15		
119.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	17		
120.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	18		
121.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	19		
122.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	20		
123.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	21		
124.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	22		
125.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	23		
126.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	24		
127.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	25		
128.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	26		
129.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	28		
130.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	30		
131.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	32		
132.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	34		
133.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	36		
134.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	47		
135.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głowackiego	2		
136.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Hirszfelda	2		
137.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Hirszfelda	3		
138.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Hirszfelda	4		
139.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Hirszfelda	7		
140.	GÓRA	Szpital	ul. Hirszfelda	8		
141.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Hirszfelda	9		
142.	GÓRA	Willa, ob. RTG	ul. Hirszfelda	10		
143.	GÓRA	Willa, ob. Dyrekcja ZOZ	ul. Hirszfelda	10a		
144.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Hirszfelda	11		
145.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kochanowskiego	3/5		

146.	GÓRA	Dom mieszkalny (4 obiekty)	ul. Kochanowskiego	6/8/10/12		
147.	GÓRA	Dom mieszkalny (4 obiekty)	ul. Kochanowskiego	7/9/11/13		
148.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kochanowskiego	20		
149.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Konopnickiej	3		
150.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Konopnickiej	5		
151.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościelna	31		
152.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	6		
153.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	7		
154.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	8		
155.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	9		
156.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	11		
157.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	11a		
158.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	14		
159.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	15		
160.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	17		
161.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	22		
162.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	23		
163.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	25		
164.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	27		
165.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	29		
166.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	31		
167.	GÓRA	Dom mieszkalny, ob. internat LO	ul. Kościuszki	33		
168.	GÓRA	Dom mieszkalny, ob. internat LO	ul. Kościuszki	35		
169.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	37		
170.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	41		
171.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	43		
172.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	45		
173.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki	47		
174.	GÓRA	Wiatrak - młyn	ul. Kwiatowa (d. Sikorskiego 25)		A/3496/1086A	03.28.1988
175.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	5		
176.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	7		
177.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	9		
178.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	2		
179.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	4		
180.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	6		
181.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	8		
182.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada / ul. Mała 6	9		
183.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	11		
184.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	14		
185.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	17		
186.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	18		
187.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	20		
188.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	22		

189.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	24		
190.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	26		
191.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Łąkowa	3		
192.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Łąkowa	4		
193.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Łąkowa	5		
a.	Góra	Stodoła	ul. Łąkowa	5		
194.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Mała	23		
195.	GÓRA	Budynek Urzędu Miasta	ul. Mickiewicza	1	A/6194	20.04.2021
196.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Mickiewicza	2		
197.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Mickiewicza	3		
198.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Mickiewicza	9		
199.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Mickiewicza	11		
200.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	2		
201.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	3		
202.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	4		
203.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	5		
204.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	7		
205.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	8		
206.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	9		
207.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	10		
208.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	11		
209.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	12		
210.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	13		
211.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	14		
212.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	16		
213.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	18		
214.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	19		
215.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	20		
216.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	21		
217.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	22		
218.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	23		
219.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	24		
220.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	25		
221.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	26		
222.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	27		
223.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	28		
224.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	29	A/3497/2049	06.2.1972
225.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	31		
226.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	31a		
227.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	32		
228.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	33		
229.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	34		
230.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	36		
231.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	38		
232.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	40		
233.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	42a		
234.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	44		

235.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	46		
236.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	48		
237.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	50		
238.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	52		
239.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	54		
240.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	56		
241.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	58		
242.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego	60		
243.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	3		
244.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	9		
245.	GÓRA	Dom mieszkalny, ob. USC	ul. Podwale	10		
246.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	11		
247.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	12		
248.	GÓRA	Dom „Merkury”	ul. Podwale	16		
249.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	17		
250.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale / ul. Dworcowa 5	19		
251.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	20		
252.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	21		
253.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale obok nr 21			
254.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	23		
255.	GÓRA	Dom mieszkalny, ob. Powiatowy Urząd Pracy	ul. Podwale	24		
256.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	25		
257.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	28		
258.	GÓRA	Pocztą	ul. Podwale	33		
259.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	34		
260.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	35		
261.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	37		
262.	GÓRA	Restauracja „Syrena”	ul. Podwale	41		
263.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	43		
264.	GÓRA	Zakład Automatyki ELMECH (d. mleczarnia)	ul. Podwale	47		
265.	GÓRA	Zespół gazowni miejskiej:	ul. Podwale	49		
a.	Góra	Budynek rozdzielni gazu	ul. Podwale	49		
b.	Góra	Budynek piekarni i aparatuwni	ul. Podwale	49		
266.	GÓRA	Willa	ul. Podwale	51		
267.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Poznańska	1/3		
268.	GÓRA	Gimnazjum nr 2 i Szkoła Podstawowa nr 3, d. szkoła katolicka	ul. Poznańska	2	A/3498/1515A	12.12.1994
269.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Poznańska	5		
270.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Poznańska	6		
271.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Poznańska	7		
272.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Poznańska	8		
273.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Poznańska	6		
274.	GÓRA	Willa	ul. Poznańska	8		

275.	GÓRA	Willa	ul. Reymonta	16		
276.	GÓRA	Willa	ul. Reymonta	23		
277.	GÓRA	Willa	ul. Reymonta	31		
278.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego (róg ul. Reymonta 2)	1/3		
279.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego	11		
280.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego	23		
281.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Słowackiego	5		
282.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Słowackiego	9		
283.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Słowackiego	14		
284.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	1		
285.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	3		
286.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	4		
287.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	6		
288.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	7		
289.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	8		
290.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	9		
291.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	10		
292.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	11		
293.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	12		
294.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	13		
295.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	14		
a.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Starogórska	14		
296.	GÓRA	Dom mieszkalny, ob.ZGKiM	ul. Starogórska	15		
a.	Góra	Wieża	ul. Starogórska	15		
297.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	17	A/3499/2051	06.2.1972
298.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	19	A/3499/2051	06.2.1972
a.	Góra	Mur	od ul. Kościuszki			
299.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	20		
300.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	21		
301.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	22		
302.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	23		
303.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	24		
304.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	26		
305.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	27		
306.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	28		
307.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	29		
308.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	30		
309.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	31		
310.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	33		
a.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Starogórska	33		
311.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	34		
312.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	35		
a.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Starogórska	35		
313.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	36		
314.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	37		
315.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	38		

316.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	40		
a.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Starogórska	40		
317.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	41		
318.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	42		
319.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	44		
320.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	46		
321.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	48		
322.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	50		
323.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	56		
324.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	58		
325.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	60		
326.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	62		
327.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	64		
328.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	70		
329.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Staromiejska	1		
330.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Staromiejska	2		
331.	GÓRA	D. więzienie, tzw. wieża zamkowa	ul. Staromiejska		A/3731/845	02.2.1961
332.	GÓRA	Harcówka	ul. Staromiejska			
333.	GÓRA	Liceum Ogólnokształcące	ul. Szkolna 1	1		
334.	GÓRA	Szkoła Podstawowa	ul. Szkolna 2	2		
335.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	6		
336.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	7		
337.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	7a		
338.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	8		
339.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	11		
340.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	13		
341.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	15		
342.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	17		
343.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	19		
344.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	21		
345.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	23		
346.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	25		
347.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	27	A/3610/2050	06.2.1972
348.	GÓRA	Dom mieszkalny, d. szkoła parafialna	ul. Ściegiennego	31		
349.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	36		
350.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ściegiennego	38		
351.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Targowa	1		
352.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylina	3/5		
353.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylina	4		
a.	Góra	Magazyn	ul. Tylina	4a		
354.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylina	6		
355.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylina / ul. Głowackiego	8		
356.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylina	10		
357.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylina	11		
358.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylina	12		

359.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylina	15		
360.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylina	19		
361.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylina	21		
362.	GÓRA	Stodoła	ul. Tylina / ul. Głowackiego			
363.	GÓRA	Willa	ul. Wiosny Ludów	1		
364.	GÓRA	Dom mieszkalny(+ relikw wieży, tzw. Bramy Polskiej)	ul. Wrocławska	1	A/3611/1372	08.13.1965
365.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	2		
366.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	3		
367.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	7		
368.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	8		
369.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	9		
370.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	10		
371.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	11		
372.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	12		
373.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	14		
374.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	18		
375.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	20		
376.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	22		
377.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	23		
378.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	24		
379.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	25		
380.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	26		
381.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	27		
382.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	28		
383.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	29		
384.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	30		
385.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	31		
386.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	32		
387.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	33		
388.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	34		
389.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	36		
390.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	37		
391.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	38		
392.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	39		
393.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	40		
394.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	41		
395.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	42		
396.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	43		
397.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	44		
398.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	45		
399.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	46		
400.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	48		
401.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	49		
402.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	50		
403.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	51		

404.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	53		
405.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	55		
406.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	56		
407.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	57		
408.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	58		
409.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	59		
410.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	60		
411.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	61		
412.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	63		
413.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	65		
414.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	67		
415.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	69		
416.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	71		
417.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zamenhoffa	1		
418.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zamenhoffa	2		
419.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zamenhoffa	11		
420.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zamenhoffa	13		
421.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zamenhoffa	14		
422.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zamenhoffa	15		
423.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zamenhoffa	16		
424.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zamenhoffa	18		
425.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zamenhoffa / róg ul. Piłsudskiego 17			
426.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zaulek	2		
427.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zaulek / ul. Ściegiennego 9	3		
a.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Zaulek	3		
428.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	1		
a.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Zielona	1		
429.	GÓRA	Zespół młyna:	ul. Zielona	2		
a.	Góra	Młyn	ul. Zielona	2		
b.	Góra	Dom mieszkalny	ul. Zielona	2		
c.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Zielona	2		
430.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	3		
431.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	4		
432.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	5		
433.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	6		
434.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	7		
435.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	8		
436.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	10		
437.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	11		
438.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	13		
439.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	15		
440.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	17		
441.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	2		
442.	GÓRA	Dom mieszkalny, d. spichlerz (?)	ul. Żeromskiego	2a		
443.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	4		

444.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	5		
445.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	6		
446.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	7		
447.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	8		
448.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	9		
449.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	10		
450.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	11		
451.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	12		
452.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	13		
453.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	14		
454.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	16		
455.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	18		
456.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Żeromskiego	20		
1.	GRABOWNO	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	GRABOWNO	Cmentarz poewangelicki				
1.	JASTRZĘBIA	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	JASTRZĘBIA	Zespół dworsko-folwarczny:				
a.	Jastrzębia	Dwór			A/3612/772	10.5.1960
	Jastrzębia	Podwórze folwarczne I				
	Jastrzębia	Podwórze folwarczne II:				
b.	Jastrzębia	Cielętnik, stajnia				
c.	Jastrzębia	Cielętnik				
d.	Jastrzębia	Obora				
2.	JASTRZĘBIA	Dom mieszkalny		2		
3.	JASTRZĘBIA	Budynek rozdzielni Zakładów Energetycznych				
1.	KIETLÓW	Historyczny układ przysiółka				
2.	KIETLÓW	Cmentarz poewangelicki	na pd.-wsch. od wsi			
1.	KŁODA GÓROWSKA	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	KŁODA GÓROWSKA	Zespół pałacowy Kłoda Mała:			A/3613/1047A	03.30.1988
a.	Kłoda Górowska	Pałac			A/3613/1047A	03.30.1988
b.	Kłoda Górowska	Dom mieszkalny			A/3613/1047A	03.30.1988
c.	Kłoda Górowska	Dom mieszkalny			A/3613/1047A	03.30.1988
d.	Kłoda Górowska	Obora			A/3613/1047A	03.30.1988
e.	Kłoda Górowska	Budynek gospodarczy			A/3613/1047A	03.30.1988
f.	Kłoda Górowska	Park pałacowy			A/3613/1047A	03.30.1988
g.	Kłoda Górowska	Kaplica grobowa	park pałacowy		A/3613/1047A	03.30.1988
h.	Kłoda Górowska	Cmentarz wiejski z kaplicą grobową	park pałacowy		A/3613/1047A	03.30.1988
2.	KŁODA GÓROWSKA	Zespół dworsko-folwarczny Kłoda Wielka:				
a.	Kłoda Górowska	Dwór				
b.	Kłoda Górowska	Oficina		17		
c.	Kłoda Górowska	Dom mieszkalny (dwojak)		21		

d.	Kłoda Górowska	Obora				
1.	KRUSZYNIC	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	KRUSZYNIC	Cmentarz wiejski	na zach. krańcu wsi			
a.	Kruszyniec	Kaplica				
3.	KRUSZYNIC	Stodoła		35		
1.	LIGOTA	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	LIGOTA	Zespół pałacowy:			A/3614/1122A	04.27.1988
a.	Ligota	Pałac			A/3614/1122A	04.27.1988
b.	Ligota	Domek stangreta			A/3614/1122A	04.27.1988
c.	Ligota	Kuźnia				
d.	Ligota	Budynek mieszkalny (dwojaki)				
e.	Ligota	Park pałacowy			A/3614/1122A	04.27.1988
3.	LIGOTA	Szkoła Podstawowa				
4.	LIGOTA	Stodoła		36		
1.	ŁAGISZYN	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	ŁAGISZYN	Cmentarz poewangelicki	na pd.-wsch. krańcu wsi			
3.	ŁAGISZYN	Zespół folwarczny:				
a.	Łagiszyn	Brama do parku pałacowego				
4.	ŁAGISZYN	Stodoła				
1.	NOWA WIOSKA	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	NOWA WIOSKA	Dom mieszkalny		1		
3.	NOWA WIOSKA	Dom mieszkalny		13		
a.	Nowa Wioska	Stodoła		13		
1.	OSETNO	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	OSETNO	Kościół par. św. Michała Archaniola			A/1114/ 813	12.13.1960
a.	Osetno	Cmentarz z kapliczkami				
b.	Osetno	Kostnica				
c.	Osetno	Mur kościelny z bramą i furtką				
3.	OSETNO	Cmentarz parafialny	na pd. od wsi			
4.	OSETNO	Cmentarz poewangelicki	poza wsią			
5.	OSETNO	Zespół dworsko-folwarczny:		39-43		
a.	Osetno	Dwór		39b	A/3615/759	09.27.1960
	Osetno	Podwórze folwarczne I:			A/3616/1421A	06.18.1993
b.	Osetno	Stodoła				
c.	Osetno	Budynek wielofunkcyjny		39		
d.	Osetno	Dom robotników folwarcznych		39c		
e.	Osetno	Stodoła		39		
f.	Osetno	Waga				
g.	Osetno	Chlewnia				

h.	Osetno	Rządcówka				
i.	Osetno	Mur z bramą wjazdową				
j.	Osetno	Brama wjazdowa na teren parku				
k.	Osetno	Park dworski			A/3617/1540A	04.20.1995
	Osetno	Podwórze folwarczne II:				
l.	Osetno	Spichlerz			A/3618/1420/A	06.18.1993
l.	Osetno	Warsztat				
m.	Osetno	Stajnia				
n.	Osetno	Trojak				
o.	Osetno	Stodoła				
p.	Osetno	Chlewnia		43	A/3619/1422/A	06.18.1993
r.	Osetno	Budynek inwentarski I		43		
s.	Osetno	Budynek inwentarski II		43		
t.	Osetno	Dom robotników folwarcznych				
u.	Osetno	Kuźnia				
6.	OSETNO	Stodoła		18		
7.	OSETNO	Stodoła		22		
8.	OSETNO	Stodoła		26		
9.	OSETNO	Dom mieszkalny		28		
10.	OSETNO	Dom mieszkalny		37		
11.	OSETNO	Szopa na siano		65		
12.	OSETNO	Most drogowy	nad starorzeczem Baryczy, dz. 295/2		A/6086 1-2	05.24.2018
13.	OSETNO	Most drogowy	nad rz. Barycz, dz. 255, 256		A/6086 1-2	05.24.2018
14.	OSETNO	Most drogowy	nad rz. Barycz			
15.	OSETNO	Most kolejowy	nad rz. Barycz			
16.	OSETNO	Most kolejowy	nad terenem zalewowym rz. Barycz			
1.	RADOSŁAW	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	RADOSŁAW	Kościół fil. Niepokalanego Poczęcia NMP				
3.	RADOSŁAW	Cmentarz parafialny	w pd.-wsch. części wsi			
4.	RADOSŁAW	Dwór		82		
5.	RADOSŁAW	Dom mieszkalny		9		
6.	RADOSŁAW	Dom mieszkalny		22		
a.	Radosław	Stodoła		22		
7.	RADOSŁAW	Zabudowania gospodarcze:		26		
a.	Radosław	Stodoła				
b.	Radosław	Budynek gospodarczy				
8.	RADOSŁAW	Dom mieszkalny		27		
9.	RADOSŁAW	Stodoła		30		
10.	RADOSŁAW	Dom mieszkalny		39		
11.	RADOSŁAW	Dom mieszkalny		47		
12.	RADOSŁAW	Stodoła		48		

13.	RADOSŁAW	Dom mieszkalno-gospodarczy		76		
14.	RADOSŁAW	Dom mieszkalno-gospodarczy		77		
15.	RADOSŁAW	Dom mieszkalny		78		
16.	RADOSŁAW	Dom mieszkalno-gospodarczy		80		
1.	ROGÓW GÓROWSKI	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	ROGÓW GÓROWSKI	Kaplica	w środku wsi			
3.	ROGÓW GÓROWSKI	Cmentarz poewangelicki	wśród pól			
4.	ROGÓW GÓROWSKI	Dom mieszkalny		32		
5.	ROGÓW GÓROWSKI	Dom mieszkalny		36		
1.	RYCZEŃ	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	RYCZEŃ	Cmentarz poewangelicki	przy d. szkole ewang.			
3.	RYCZEŃ	Zespół pałacowy:				
a.	Ryczeń	Pałac (ruina)			A/3620/774	10.5.1960
b.	Ryczeń	Rządcówka				
c.	Ryczeń	Oficyna pałacowa				
d.	Ryczeń	2 oficyny mieszkalne				
e.	Ryczeń	Obora				
f.	Ryczeń	Spichlerz			A/3621/1419/A	06.18.1993
g.	Ryczeń	Kuźnia				
h.	Ryczeń	Brama				
i.	Ryczeń	Pawilon ogrodowy	park pałacowy			
j.	Ryczeń	Park pałacowy (relikt)				
4.	RYCZEŃ	Zespół folwarczny Dziędek:				
a.	Ryczeń	Stajnia, ob. chlewnia				
b.	Ryczeń	Stodoła, ob. chlewnia				
1.	SŁAWĘCICE	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	SŁAWĘCICE	Zespół folwarczny				
3.	SŁAWĘCICE	Dworzec				
a.	Sławęcice	Dom mieszkalny	przy dworcu			
4.	SŁAWĘCICE	Kapliczka przydrożna		27	A/3609/2057	06.2.1972
5.	SŁAWĘCICE	Dom mieszkalny		28		
6.	SŁAWĘCICE	Dom mieszkalny		28 b		
7.	SŁAWĘCICE	Dom mieszkalny		33		
8.	SŁAWĘCICE	Stodoła	przy nr 38			
9.	SŁAWĘCICE	Dom mieszkalny		43		
10.	SŁAWĘCICE	Most drogowy	nad rowem melioracyjnym			
1.	STARA GÓRA	Układ przestrzenny części wsi			A/3622/1333A	09.1.1992
2.	STARA GÓRA	Historyczny układ ruralistyczny wsi				

3.	STARA GÓRA	Kościół fil. św. Jakuba Apostoła			A/1113/814	12.15.1960
a.	Stara Góra	Cmentarz				
b.	Stara Góra	Plebania, d. zajazd, ob. dom mieszkalny	(d. nr 192)	36	A/3494/1373	08.13.1965
4.	STARA GÓRA	Zespół folwarczny:		66	A/3626/1775/A	12.31.1998
a.	Stara Góra	Dom właściciela			A/3626/1775/A	12.31.1998
b.	Stara Góra	Obora			A/3626/1775/A	12.31.1998
c.	Stara Góra	Stodoła			A/3626/1775/A	12.31.1998
d.	Stara Góra	Furtka i brama wjazdowa			A/3626/1775/A	12.31.1998
5.	STARA GÓRA	Stodoła		2		
6.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny, ob. biblioteka		26		
7.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		29		
8.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		43		
9.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		44		
10.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		45		
11.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		71		
12.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		75		
a.	Stara Góra	Obora i spichlerz		75		
13.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		81		
1.	STRUMIENNA	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	STRUMIENNA	Cmentarz poewangelicki	na zach. od wsi			
3.	STRUMIENNA	Dom mieszkalny		13		
4.	STRUMIENNA	Dom mieszkalny		20		
a.	Strumienna	Brama		20		
5.	STRUMIENNA	Dworek		31		
a.	Strumienna	Brama		31		
6.	STRUMIENNA	Dom mieszkalny		34		
7.	STRUMIENNA	Budka wartownika				
1.	SUŁKÓW	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	SUŁKÓW	Cmentarz poewangelicki	na zach. od wsi			
1.	SZEDZIEC	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	SZEDZIEC	Cmentarz poewangelicki	na pd. od wsi			
3.	SZEDZIEC	Zespół pałacowy:			A/3623/1130	10.13.1988
a.	Szedziec	Pałac		12	A/3623/1130	10.13.1988
b.	Szedziec	Dom mieszkalny				
c.	Szedziec	Obora				
d.	Szedziec	Stajnia i spichlerz, ob. paszarnia				
e.	Szedziec	Gorzelnia, ob. warzelnia mleka				
f.	Szedziec	Park pałacowy			A/3623/1130	10.13.1988
4.	SZEDZIEC	Stodoła		5		
5.	SZEDZIEC	Stodoła		9		
6.	SZEDZIEC	Dom mieszkalny		21		

7.	SZEDZIEC	Zespół folwarczny Szedziec Mały				
1.	ŚLUBÓW	Historyczny układ ruralistyczny wsi				
2.	ŚLUBÓW	Cmentarz parafialny	poza wsią			
3.	ŚLUBÓW	Zespół pałacowy Ślubów Górny:			A/3624/1120A	04.26.1988
a.	Ślubów	Pałac, ob. biura i mieszkania		54	A/3624/1120A	04.26.1988
b.	Ślubów	Spichlerz			A/3624/1120A	04.26.1988
c.	Ślubów	Obora + stajnia			A/3624/1120A	04.26.1988
d.	Ślubów	Kaplica	park pałacowy		A/3624/1120A	04.26.1988
e.	Ślubów	Park pałacowy			A/3624/1120A	04.26.1988
4.	ŚLUBÓW	Zespół folwarczny Ślubów Dolny:				
a.	Ślubów	Dwór, ob. szkoła				
b.	Ślubów	Gołębnik				
c.	Ślubów	Park krajobrazowy				
5.	ŚLUBÓW	Dom mieszkalny		18		
6.	ŚLUBÓW	Dom mieszkalny		22		
7.	ŚLUBÓW	Dom mieszkalny		25		
8.	ŚLUBÓW	Dom mieszkalny		43		
9.	ŚLUBÓW	Stacja trafo				
1.	UŁANKA	Historyczny układ przestrzenny przysiółka				
2.	UŁANKA	Cmentarz poewangelicki	na pn.-zach. od przysiółka			
1.	WIERUSZOWICE	Historyczny układ przestrzenny przysiółka				
2.	WIERUSZOWICE	Zespół folwarczny				
1.	WIERZOWICE MAŁE	Historyczny układ przestrzenny wsi				
2.	WIERZOWICE MAŁE	Zespół folwarczny				
1.	WIERZOWICE WIELKIE	Historyczny układ przestrzenny wsi				
2.	WIERZOWICE WIELKIE	Cmentarz poewangelicki	na pd. krańcu wsi			
3.	WIERZOWICE WIELKIE	Zespół folwarczny:				
a.	Wierzowice Wielkie	Park dworski				
	Wierzowice Wielkie	Podwórze gosp. I (duże):				
b.	Wierzowice Wielkie	Spichlerz z budynkiem gospodarczym		34		
c.	Wierzowice Wielkie	Dom mieszkalny				
d.	Wierzowice Wielkie	Budynek mieszkalno-gospodarczy				
e.	Wierzowice Wielkie	Stodoła				
f.	Wierzowice Wielkie	Spichlerz (mały)				

g.	Wierzowice Wielkie	Obora				
	Wierzowice Wielkie	Podwórze gosp. II:				
h.	Wierzowice Wielkie	Obora		25		
1.	WITOSZYCE	Historyczny układ przestrzenny wsi				
2.	WITOSZYCE	Cmentarz poewangelicki	wśród pól			
3.	WITOSZYCE	Zespół pałacowy:			A/3625/1142/A	04.8.1989
a.	Witoszyce	Pałac			A/3732/255	04.23.1951
b.	Witoszyce	Park pałacowy			A/3625/1142/A	04.8.1989
c.	Witoszyce	Oranżeria	park		A/3625/1142/A	04.8.1989
d.	Witoszyce	Dom ogrodnika	park		A/3625/1142/A	04.8.1989
	Witoszyce	Zespół folwarczny:			A/3625/1142/A	04.8.1989
e.	Witoszyce	Brama wjazdowa				
f.	Witoszyce	Dom mieszkalny, ob. magazyn i biura				
g.	Witoszyce	Dom mieszkalny				
h.	Witoszyce	Kuźnia				
i.	Witoszyce	Stodoła i obora				
j.	Witoszyce	Obora				
k.	Witoszyce	Gorzelnia				
l.	Witoszyce	Stodoła				
4.	WITOSZYCE	Dom mieszkalny		2		
5.	WITOSZYCE	Dom mieszkalny		9		
6.	WITOSZYCE	Dom mieszkalny		60		
1.	WŁODKÓW DOLNY	Historyczny układ przestrzenny wsi				
1.	ZAWIEŚCICE	Historyczny układ przestrzenny wsi				
2.	ZAWIEŚCICE	Zespół folwarczny:				
a.	Zawieścice	Spichlerz				
b.	Zawieścice	Park krajobrazowy				
3.	ZAWIEŚCICE	Wiatrak			A/4046/1175	12.19.1990

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Lp.	Obszar AZP	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
1	65-23	Nowa Wioska	1	62
2	65-23	Nowa Wioska	2	63
3	65-23	Nowa Wioska	3	64
4	65-23	Nowa Wioska	4	65
5	66-23	Radosław	18	46
6	66-23	Radosław	26	47
7	66-23	Radosław	27	48
8	66-23	Radosław	25	49

9	66-23	Radosław	24	50
10	66-23	Radosław	23	51
11	66-23	Radosław	22	52
12	66-23	Radosław	0	53
13	66-23	Radosław	0	54
14	66-23	Radosław	28	55
15	66-23	Radosław	2	56
16	66-23	Radosław	16	57
17	66-23	Radosław	17	58
18	66-23	Radosław	21	59
19	66-23	Radosław	12	63
20	66-23	Radosław	11	64
21	66-23	Radosław	10	65
22	66-23	Radosław	9	66
23	66-23	Radosław	8	67
24	66-23	Radosław	5	68
25	66-23	Radosław	4	69
26	66-23	Radosław	1	70
27	66-23	Radosław	6	71
28	66-23	Radosław	7	72
29	66-23	Radosław	3	73
30	66-23	Radosław	19	74
31	66-23	Radosław	20	75
32	66-23	Witoszyce	23	76
33	66-23	Witoszyce	1	77
34	66-23	Witoszyce	36	78
35	66-23	Witoszyce	37	79
36	66-23	Witoszyce	2	80
37	66-23	Witoszyce	4	81
38	66-23	Witoszyce	5	82
39	66-23	Witoszyce	3	83
40	66-23	Witoszyce	29	84
41	66-23	Witoszyce	30	85
42	66-23	Witoszyce	32	86
43	66-23	Witoszyce	35	87
44	66-23	Witoszyce	34	88
45	66-23	Witoszyce	31	89
46	66-23	Witoszyce	33	90
47	66-23	Witoszyce	6	91
48	66-23	Witoszyce	26	92
49	66-23	Witoszyce	28	93
50	66-23	Witoszyce	27	94
51	66-23	Łagiszyn	4	147
52	66-23	Łagiszyn	3	148
53	66-23	Łagiszyn	5	149
54	66-23	Łagiszyn	6	150
55	66-24	Witoszyce	22	1
56	66-24	Witoszyce	25	2
57	66-24	Witoszyce	21	3

58	66-24	Witoszyce	20	4
59	66-24	Witoszyce	19	5
60	66-24	Witoszyce	17	6
61	66-24	Witoszyce	16	7
62	66-24	Witoszyce	15	8
63	66-24	Witoszyce	18	9
64	66-24	Witoszyce	14	10
65	66-24	Witoszyce	24	11
66	66-24	Witoszyce	13	12
67	66-24	Witoszyce	11	13
68	66-24	Witoszyce	10	14
69	66-24	Witoszyce	9	15
70	66-24	Witoszyce	7	16
71	66-24	Witoszyce	8	17
72	66-24	Witoszyce	12	18
73	66-24	Chróstcina	4	19
74	66-24	Chróstcina	23	21
75	66-24	Chróstcina	22	22
76	66-24	Chróstcina	1	24
77	66-24	Chróstcina	19	25
78	66-24	Chróstcina	18	26
79	66-24	Chróstcina	17	27
80	66-24	Chróstcina	16	28
81	66-24	Chróstcina	15	29
82	66-24	Chróstcina	14	30
83	66-24	Chróstcina	3	31
84	66-24	Chróstcina	2	32
85	66-24	Chróstcina	13	33
86	66-24	Chróstcina	11	34
87	66-24	Chróstcina	12	35
88	66-24	Chróstcina	10	36
89	66-24	Chróstcina	39	37
90	66-24	Chróstcina	33	38
91	66-24	Chróstcina	35	39
92	66-24	Chróstcina	38	40
93	66-24	Chróstcina	34	41
94	66-24	Chróstcina	31	42
95	66-24	Chróstcina	32	43
96	66-24	Chróstcina	29	44
97	66-24	Chróstcina	28	45
98	66-24	Chróstcina	26	46
99	66-24	Chróstcina	24	47
100	66-24	Chróstcina	25	48
101	66-24	Chróstcina	27	49
102	66-24	Chróstcina	30	50
103	66-24	Chróstcina	36	51
104	66-24	Chróstcina	37	52
105	66-24	Czernina Dolna	7	60
106	66-24	Czernina Dolna	8	61

107	66-24	Czernina Dolna	9	62
108	66-24	Czernina Dolna	10	63
109	66-24	Chróstcina	40	64
110	66-24	Chróstcina	41	65
111	66-24	Chróstcina	21	68
112	66-25	Czernina Dolna	5	119
113	67-23	Brzeżany	1	43
114	67-23	Brzeżany	2	44
115	67-23	Sławęcice	13	45
116	67-23	Brzeżany	4	49
117	67-23	Polanowo	1	50
118	67-23	Polanowo	2	51
119	67-23	Brzeżany	5	52
120	67-23	Brzeżany	6	53
121	67-23	Strumienna	3	55
122	67-23	Strumienna	4	56
123	67-23	Strumienna	2	57
124	67-23	Strumienna	5	58
125	67-23	Strumienna	6	59
126	67-23	Strumienna	1	60
127	67-23	Brzeżany	3	61
128	67-23	Łagiszyn	2	62
129	67-23	Łagiszyn	1	63
130	67-23	Polanowo	3	72
131	67-23	Sławęcice	17	74
132	67-23	Sławęcice	16	75
133	67-24	Czernina Dolna	1	1
134	67-24	Czernina Dolna	2	2
135	67-24	Czernina Dolna	3	3
136	67-24	Czernina Dolna	4	4
137	67-24	Ligota	8	5
138	67-24	Ligota	12	6
139	67-24	Ligota	13	7
140	67-24	Ligota	14	8
141	67-24	Ligota	15	9
142	67-24	Ligota	17	10
143	67-24	Ligota	16	11
144	67-24	Ligota	1	12
145	67-24	Ligota	18	13
146	67-24	Kruszyniec	1	14
147	67-24	Glinka	2	15
148	67-24	Glinka	3	16
149	67-24	Glinka	4	17
150	67-24	Glinka	5	18
151	67-24	Chróstcina	1	19
152	67-24	Chróstcina	2	20
153	67-24	Chróstcina	3	21
154	67-24	Chróstcina	4	22
155	67-24	Chróstcina	5	23

156	67-24	Sławęcice	1	24
157	67-24	Sławęcice	2	25
158	67-24	Sławęcice	3	26
159	67-24	Glinka	6	27
160	67-24	Sławęcice	4	28
161	67-24	Glinka	7	29
162	67-24	Glinka	8	30
163	67-24	Glinka	9	31
164	67-24	Glinka	10	32
165	67-24	Chróścina	6	33
166	67-24	Chróścina	7	34
167	67-24	Chróścina	8	35
168	67-24	Chróścina	9	36
169	67-24	Glinka	11	37
170	67-24	Czernina Górna	1	38
171	67-24	Czernina Dolna	5	39
172	67-24	Czernina Dolna	6	40
173	67-24	Czernina Górna	2	41
174	67-24	Czernina Górna	3	42
175	67-24	Borszyn Wielki	1	43
176	67-24	Borszyn Wielki	2	44
177	67-24	Borszyn Wielki	3	45
178	67-24	Sławęcice	5	46
179	67-24	Sławęcice	6	47
180	67-24	Góra	12	48
181	67-24	Sławęcice	7	49
182	67-24	Sławęcice	8	50
183	67-24	Glinka	1	51
184	67-24	Sławęcice	9	52
185	67-24	Sławęcice	10	53
186	67-24	Sławęcice	11	54
187	67-24	Kruszyniec	2	55
188	67-24	Ligota	7	56
189	67-24	Ligota	5	57
190	67-24	Ligota	4	58
191	67-24	Ligota	6	59
192	67-24	Ligota	3	60
193	67-24	Ligota	11	61
194	67-24	Ligota	10	62
195	67-24	Ligota	2	63
196	67-24	Ligota	9	64
197	67-24	Czernina Górna	4	65
198	67-24	Sławęcice	12	66
199	67-24	Sławęcice	14	67
200	67-24	Sławęcice	15	68
201	67-24	Czernina	3	69
202	67-25	Czernina	1	1
203	67-25	Czernina	7	2
204	67-25	Czernina	8	3

205	67-25	Czernina	9	4
206	67-25	Czernina	10	5
207	67-25	Czernina	11	6
208	67-25	Czernina Górna	3	7
209	67-25	Czernina Górna	5	8
210	67-25	Czernina Górna	6	9
211	67-25	Czernina Górna	7	10
212	67-25	Czernina Górna	8	11
213	67-25	Czernina Górna	9	12
214	67-25	Czernina Górna	10	13
215	67-25	Sułków	1	23
216	67-25	Sułków	2	24
217	67-25	Sułków	3	25
218	67-25	Sułków	4	26
219	67-25	Sułków	5	27
220	67-25	Sułków	6	28
221	67-25	Sułków	7	29
222	67-25	Sułków	8	30
223	67-25	Sułków	9	31
224	67-25	Sułków	10	32
225	67-25	Ligota	5	37
226	67-25	Ligota	6	38
227	67-25	Ligota	12	39
228	67-25	Ligota	15	40
229	67-25	Ligota	19	41
230	67-25	Ligota	20	42
231	67-25	Ligota	21	43
232	67-25	Ligota	22	44
233	67-25	Ligota	23	45
234	67-25	Borszyn Wielki	12	46
235	67-25	Czernina	2	55
236	68-23	Jastrzębia	6	1
237	68-23	Jastrzębia	7	2
238	68-23	Jastrzębia	8	3
239	68-23	Jastrzębia	20	4
240	68-23	Jastrzębia	45	5
241	68-23	Jastrzębia	15	6
242	68-23	Jastrzębia	10	7
243	68-23	Jastrzębia	46	8
244	68-23	Jastrzębia	5	9
245	68-23	Jastrzębia	4	10
246	68-23	Jastrzębia	3	11
247	68-23	Jastrzębia	1	12
248	68-23	Jastrzębia	2	13
249	68-23	Stara Góra	7	14
250	68-23	Stara Góra	8	15
251	68-23	Stara Góra	31	16
252	68-23	Stara Góra	32	17
253	68-23	Stara Góra	33	18

254	68-23	Stara Góra	6	19
255	68-23	Stara Góra	5	20
256	68-23	Stara Góra	2	21
257	68-23	Stara Góra	10	22
258	68-23	Stara Góra	3	23
259	68-23	Stara Góra	4	24
260	68-23	Osetno	2	25
261	68-23	Osetno	1	26
262	68-23	Osetno	7	27
263	68-23	Osetno	8	28
264	68-23	Osetno Małe	1	29
265	68-23	Osetno	6	31
266	68-23	Osetno	5	32
267	68-23	Osetno	4	33
268	68-23	Osetno	9	34
269	68-23	Osetno	3	35
270	68-23	Osetno	10	48
271	68-23	Gola Górowska	2	52
272	68-23	Gola Górowska	20	53
273	68-23	Gola Górowska	1	62
274	68-23	Osetno	11	69
275	68-23	Osetno	26	70
276	68-23	Osetno	27	71
277	68-23	Osetno	23	72
278	68-23	Rogów Górowski	1	73
279	68-24	Jastrzębia	11	1
280	68-24	Jastrzębia	21	2
281	68-24	Jastrzębia	16	3
282	68-24	Góra	22	4
283	68-24	Góra	23	5
284	68-24	Góra	24	6
285	68-24	Góra	25	7
286	68-24	Góra	26	8
287	68-24	Góra	27	9
288	68-24	Góra	28	10
289	68-24	Góra	29	11
290	68-24	Góra	30	12
291	68-24	Góra	31	13
292	68-24	Góra	9	14
293	68-24	Góra	32	15
294	68-24	Góra	33	16
295	68-24	Góra	34	17
296	68-24	Góra	1	18
297	68-24	Góra	5	19
298	68-24	Góra	35	20
299	68-24	Góra	14	21
300	68-24	Góra	8	22
301	68-24	Góra	19	23
302	68-24	Góra	36	24

303	68-24	Góra	6	25
304	68-24	Góra	37	26
305	68-24	Stara Góra	1	27
306	68-24	Stara Góra	9	28
307	68-24	Stara Góra	10	29
308	68-24	Góra	38	30
309	68-24	Góra	3	31
310	68-24	Góra	4	32
311	68-24	Góra	39	33
312	68-24	Kłoda Wielka	40	34
313	68-24	Góra	41	35
314	68-24	Góra	2	36
315	68-24	Góra	6	37
316	68-24	Góra	5	38
317	68-24	Góra	7	39
318	68-24	Góra	42	40
319	68-24	Góra	47	41
320	68-24	Borszyn Mały	21	42
321	68-24	Góra	43	43
322	68-24	Góra	3	44
323	68-24	Kruszyniec	4	45
324	68-24	Kruszyniec	5	46
325	68-24	Kruszyniec	6	47
326	68-24	Borszyn Mały	15	48
327	68-24	Borszyn Mały	11	49
328	68-24	Borszyn Mały	10	50
329	68-24	Borszyn Mały	14	51
330	68-24	Borszyn Mały	5	52
331	68-24	Borszyn Mały	16	53
332	68-24	Borszyn Mały	17	54
333	68-24	Borszyn Mały	9	55
334	68-24	Borszyn Mały	6	56
335	68-24	Borszyn Mały	7	57
336	68-24	Borszyn Mały	1	58
337	68-24	Borszyn Mały	3	59
338	68-24	Borszyn Wielki	4	60
339	68-24	Borszyn Wielki	5	61
340	68-24	Borszyn Wielki	6	62
341	68-24	Borszyn Mały	13	63
342	68-24	Borszyn Mały	4	64
343	68-24	Borszyn Mały	12	65
344	68-24	Borszyn Mały	18	66
345	68-24	Borszyn Mały	8	67
346	68-24	Borszyn Mały	2	68
347	68-24	Borszyn Mały	19	69
348	68-24	Góra	44	70
349	68-24	Kłoda Wielka	1	71
350	68-24	Borszyn Mały	20	72
351	68-24	Kłoda Górowska	2	73

352	68-24	Kłoda Górowska	3	74
353	68-24	Kłoda Górowska	4	75
354	68-24	Kłoda Górowska	2	76
355	68-24	Kłoda Górowska	3	77
356	68-24	Kłoda Górowska	4	78
357	68-24	Kłoda Górowska	1	79
358	68-24	Kłoda Górowska	5	80
359	68-24	Kłoda Górowska	6	81
360	68-24	Kłoda Górowska	7	82
361	68-24	Kłoda Górowska	8	83
362	68-24	Zawieścice	1	84
363	68-24	Zawieścice	2	85
364	68-24	Zawieścice	3	86
365	68-24	Zawieścice	4	87
366	68-24	Zawieścice	5	88
367	68-24	Zawieścice	6	89
368	68-24	Zawieścice	7	90
369	68-24	Zawieścice	8	91
370	68-24	Zawieścice	9	92
371	68-24	Zawieścice	10	93
372	68-24	Stara Góra	11	94
373	68-24	Stara Góra	12	95
374	68-24	Stara Góra	13	96
375	68-24	Stara Góra	14	97
376	68-24	Stara Góra	15	98
377	68-24	Stara Góra	16	99
378	68-24	Stara Góra	17	100
379	68-24	Stara Góra	18	101
380	68-24	Stara Góra	19	102
381	68-24	Stara Góra	20	103
382	68-24	Stara Góra	21	104
383	68-24	Stara Góra	22	105
384	68-24	Stara Góra	23	106
385	68-24	Stara Góra	24	107
386	68-24	Stara Góra	25	108
387	68-24	Stara Góra	26	109
388	68-24	Stara Góra	27	110
389	68-24	Stara Góra	28	111
390	68-24	Stara Góra	29	112
391	68-24	Stara Góra	30	113
392	68-24	Sławęcice	12	114
393	68-24	Zawieścice	11	115
394	68-24	Zawieścice	12	116
395	68-24	Stara Góra	34	117
396	68-24	Góra	50	118
397	69-23	Osetno	12	15
398	69-23	Osetno	13	16
399	69-23	Osetno	14	17
400	69-23	Osetno	15	18

401	69-23	Osetno	16	19
402	69-23	Osetno	17	20
403	69-23	Osetno	46	21
404	69-23	Osetno	19	22
405	69-23	Osetno	20	23
406	69-23	Osetno	21	24
407	69-23	Osetno	22	25
408	69-23	Osetno	23	26
409	69-23	Osetno	24	27
410	69-23	Osetno	25	28
411	69-23	Osetno Małe - Kietlów	4	29
412	69-23	Osetno Małe - Kietlów	5	30
413	69-23	Osetno Małe - Kietlów	6	40
414	69-23	Osetno Małe - Kietlów	1	41
415	69-23	Osetno Małe - Kietlów	11	42
416	69-23	Osetno Małe - Kietlów	10	43
417	69-23	Osetno Małe	9	44
418	69-23	Osetno Małe	7	45
419	69-23	Osetno Małe - Kietlów	12	46
420	69-23	Osetno Małe	23	47
421	69-23	Osetno Małe	2	48
422	69-23	Osetno	44	49
423	69-23	Osetno	18	50
424	69-23	Osetno Małe	15	51
425	69-23	Osetno Małe	8	52
426	69-23	Osetno Małe	14	53
427	69-23	Osetno Małe	3	54
428	69-23	Osetno Małe	13	55
429	69-23	Osetno Małe	17	56
430	69-23	Ryczeń	18	71
431	69-23	Ryczeń	19	72
432	69-23	Ryczeń	20	73
433	69-23	Ryczeń	21	74
434	69-23	Ryczeń	22	75
435	69-23	Ryczeń	23	76
436	69-23	Ryczeń	24	77
437	69-23	Ryczeń	25	78
438	69-23	Ryczeń	26	79
439	69-23	Ryczeń	4	80
440	69-23	Ryczeń	27	81
441	69-23	Ryczeń	2	82
442	69-23	Ryczeń	28	83
443	69-23	Osetno Małe	18	86
444	69-23	Osetno Małe	19	88
445	69-23	Osetno Małe	20	89
446	69-23	Osetno Małe	22	96
447	69-23	Osetno	40	106
448	69-23	Osetno	41	107
449	69-23	Osetno	42	108

450	69-23	Osetno	29	109
451	69-23	Osetno	30	110
452	69-23	Osetno	31	111
453	69-23	Osetno	32	112
454	69-23	Osetno	33	113
455	69-23	Osetno	34	114
456	69-23	Osetno	35	115
457	69-23	Osetno	36	116
458	69-23	Osetno	37	117
459	69-23	Osetno	38	118
460	69-23	Osetno	39	119
461	69-23	Osetno	45	120
462	69-23	Ryczeń	37	125
463	69-23	Osetno	43	127
464	69-23	Osetno Małe	16	128
465	69-23	Osetno	44	129
466	69-24	Ryczeń	8	1
467	69-24	Ryczeń	9	2
468	69-24	Ryczeń	10	3
469	69-24	Ryczeń	1	4
470	69-24	Ryczeń	11	5
471	69-24	Ryczeń	12	6
472	69-24	Ryczeń	5	7
473	69-24	Ryczeń	13	8
474	69-24	Ryczeń	3	9
475	69-24	Ryczeń	6	10
476	69-24	Ryczeń	14	11
477	69-24	Ryczeń	15	12
478	69-24	Ryczeń	16	13
479	69-24	Ryczeń	7	14
480	69-24	Ryczeń	17	15
481	69-24	Stara Góra	35	16
482	69-24	Zawieścice	13	17
483	69-24	Zawieścice	14	18
484	69-24	Zawieścice	15	19
485	69-24	Zawieścice	2	20
486	69-24	Zawieścice	8	21
487	69-24	Zawieścice	1	22
488	69-24	Zawieścice	7	23
489	69-24	Grabowno	3	24
490	69-24	Grabowno	4	25
491	69-24	Grabowno	1	26
492	69-24	Grabowno	2	27
493	69-24	Ślubów	1	28
494	69-24	Ślubów	9	29
495	69-24	Ślubów	10	30
496	69-24	Ślubów	11	31
497	69-24	Wierzowice Małe	3	32
498	69-24	Wierzowice Małe	2	33

499	69-24	Wierzowice Małe	1	34
500	69-24	Wierzowice Małe	7	35
501	69-24	Wierzowice Małe	8	36
502	69-24	Wierzowice Małe	9	37
503	69-24	Wierzowice Małe	10	38
504	69-24	Wierzowice Małe	11	39
505	69-24	Wierzowice Małe	12	40
506	69-24	Wierzowice Małe	13	41
507	69-24	Wierzowice Małe	14	42
508	69-24	Wierzowice Małe	6	43
509	69-24	Wierzowice Małe	16	44
510	69-24	Wierzowice Małe	17	45
511	69-24	Wierzowice Małe	12	46
512	69-24	Wierzowice Wielkie	11	47
513	69-24	Wierzowice Wielkie	10	48
514	69-24	Wierzowice Wielkie	9	49
515	69-24	Wierzowice Wielkie	15	50
516	69-24	Wierzowice Wielkie	8	51
517	69-24	Wierzowice Wielkie	1	52
518	69-24	Wierzowice Wielkie	48	53
519	69-24	Wierzowice Wielkie	5	54
520	69-24	Wierzowice Wielkie	2	55
521	69-24	Wierzowice Wielkie	4	56
522	69-24	Wierzowice Wielkie	3	57
523	69-24	Wierzowice Wielkie	18	58
524	69-24	Wierzowice Wielkie	14	59
525	69-24	Wierzowice Wielkie	13	60
526	69-24	Wierzowice Wielkie	17	61
527	69-24	Wierzowice Wielkie	7	62
528	69-24	Wierzowice Wielkie	16	63
529	69-24	Wierzowice Wielkie	6	64
530	69-24	Wierzowice Małe	5	76
531	69-24	Stara Góra	36	79
532	69-24	Ryczeń	29	80
533	69-24	Ryczeń	30	81
534	69-24	Ryczeń	31	82
535	69-24	Ryczeń	32	83
536	69-24	Ryczeń	33	84
537	69-24	Ryczeń	34	85
538	69-24	Ryczeń	35	86
539	69-24	Ryczeń	36	87
540	69-24	Zawieścice	18	88
541	69-24	Zawieścice	19	89
542	69-24	Zawieścice	20	90
543	69-24	Zawieścice	21	91
544	69-24	Zawieścice	22	92
545	69-24	Zawieścice	23	93
546	69-24	Zawieścice	24	94
547	69-24	Zawieścice	25	95

548	69-24	Zawieścice	26	96
549	69-24	Zawieścice	27	97
550	69-24	Zawieścice	28	98
551	69-24	Zawieścice	29	99
552	69-24	Zawieścice	30	100
553	69-24	Zawieścice	16	101
554	69-24	Zawieścice	17	102
555	69-24	Grabowno	5	103
556	69-24	Grabowno	6	104
557	69-24	Grabowno	7	105
558	69-24	Grabowno	8	106
559	69-24	Grabowno	9	107
560	69-24	Grabowno	10	108
561	69-24	Grabowno	11	109
562	69-24	Grabowno	12	110
563	69-24	Grabowno	13	111
564	69-24	Grabowno	14	112
565	69-24	Grabowno	15	113
566	69-24	Grabowno	16	114
567	69-24	Grabowno	17	115
568	69-24	Grabowno	18	116
569	69-24	Grabowno	19	117
570	69-24	Grabowno	20	118
571	69-24	Grabowno	21	119
572	69-24	Grabowno	22	120
573	69-24	Ślubów	12	121
574	69-24	Ślubów	13	122
575	69-24	Ślubów	14	123
576	69-24	Ślubów	15	124
577	69-24	Ślubów	16	125
578	69-24	Ślubów	17	126
579	69-24	Ślubów	18	127
580	69-24	Ślubów	19	128
581	69-24	Ślubów	20	129
582	69-24	Ślubów	6	130
583	69-24	Ślubów	21	131
584	69-24	Ślubów	22	132
585	69-24	Wierzowice Wielkie	19	133
586	69-24	Wierzowice Wielkie	20	134
587	69-24	Wierzowice Wielkie	21	135
588	69-24	Wierzowice Wielkie	22	136
589	69-24	Wierzowice Wielkie	23	137
590	69-24	Wierzowice Wielkie	24	138
591	69-24	Wierzowice Wielkie	25	139
592	69-24	Wierzowice Wielkie	26	140
593	69-24	Wierzowice Wielkie	27	141
594	69-24	Wierzowice Wielkie	28	142
595	69-24	Wierzowice Wielkie	29	143
596	69-24	Wierzowice Wielkie	30	144

597	69-24	Wierzowice Wielkie	31	145
598	69-24	Wierzowice Wielkie	32	146
599	69-24	Wierzowice Wielkie	33	147
600	69-24	Wierzowice Wielkie	34	148
601	69-24	Wierzowice Wielkie	35	149
602	69-24	Wierzowice Wielkie	36	150
603	69-24	Wierzowice Wielkie	37	151
604	69-24	Wierzowice Wielkie	38	152
605	69-24	Wierzowice Wielkie	39	153
606	69-24	Wierzowice Wielkie	40	154
607	69-24	Wierzowice Wielkie	41	155
608	69-24	Wierzowice Wielkie	42	156
609	69-24	Wierzowice Wielkie	43	157
610	69-24	Wierzowice Wielkie	44	158
611	69-24	Wierzowice Wielkie	45	159
612	69-24	Wierzowice Wielkie	46	160
613	69-24	Wierzowice Małe	18	161
614	69-24	Wierzowice Małe	19	162
615	69-24	Wierzowice Małe	20	163
616	69-24	Wierzowice Małe	21	164
617	69-24	Wierzowice Wielkie	47	164
618	69-24	Wierzowice Małe	22	165
619	69-24	Wierzowice Małe	23	166
620	69-24	Wierzowice Małe	24	167
621	69-24	Wierzowice Małe	25	168
622	69-24	Wierzowice Małe	26	169
623	69-24	Wierzowice Małe	27	170
624	69-24	Wierzowice Małe	28	171
625	69-24	Wierzowice Małe	29	172
626	69-24	Wierzowice Małe	30	173
627	69-24	Wierzowice Wielkie	17	174
628	69-24	Ryczeń	38	185
629	69-24	Grabowno	23	186
630	69-25	Ślubów	0	2
631	69-25	Ślubów	0	3
632	69-25	Ślubów	0	4
633	69-25	Ślubów	0	5
634	69-25	Ślubów	0	6
635	69-25	Ślubów	0	7
636	69-25	Ślubów	0	33
637	69-25	Ślubów	0	40